

Skjulte stemmer

MEVI350 Masteroppgave i medievitenskap, 15. mai, 2013

**Mediepolitikk, mediesensur og journalistrollen i konfliktområder
- et nærmere innblikk på eksiljournalistikk og journalistisk ideologi**

Av Eva Nedregård

Institutt for informasjons- og medievitenskap,
Universitetet i Bergen

Sammendrag

Hva er eksiljournalistikk og hvordan preges en slik praksis av en spenning mellom journalistiske idealer og aktivisme? Hvordan kan en uavhengig journalist følge de moralske og etiske verdiene som journalister i vestlige land er bundet til hver eneste dag? Kan slike praksiser betegnes som journalistikk – eller er det ren og skjær aktivisme? Målet med denne oppgaven vil være å se nærmere på skillet mellom journalistikk og politisk aktivisme, og drøfte i hvilken grad det er mulig å definere eksiljournalistikken ut fra en vestlig journalistisk ideologi. Den vil inneholde en diskusjon rundt eksiljournalistikk som fenomen og profesjonelle og politiske spenninger knyttet til denne formen for journalistikk.

Stikkord: Eksiljournalistikk, netizen, mediepolitikk, mediesensur, politisk aktivisme, journalistisk ideologi, nye medier, borgerjournalistikk.

Forord

Første gang jeg så filmen Burma VJ var det noe som stakk i meg. Jeg kunne ikke forstå hva som motiverte de uavhengige journalistene. Jeg kunne ikke forstå hvorfor de var villige til å ofre livet sitt.

Når jeg ikke forstår noe, så prøver jeg å finne det ut.

Takk til mamma og pappa for oppmuntrende ord underveis. Takk til Tina og Ragnhild for støtte i sene nattetimer. Takk til Mikael for god hjelp. En stor takk rettes også til min veileder Martin Eide. Jeg kunne ikke klart det uten dere.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	5
1.1 Oppbygging av oppgaven	7
1.2 Problemstilling	7
1.3 Metode	8
1.4 Utvalg/bakgrunn	10
2. Journalistiske perspektiv.....	12
2.1 Hva er journalistikk?	12
2.2 Hva er eksiljournalistikk?	15
2.3 Propaganda som ideologi	17
2.4 Journalistisk opplæring	20
3. Burma-konfliktene	23
3.1 En kort historikk om Burma-konfliktene	23
3.2 Burmesiske medier	25
3.3 Burmesisk eksiljournalistikk	27
3.4 Democratic Voice of Burma	31
3.5 Burma VJ.....	32
3.6 Journalistisk ansvar i DVB	35
4. Nye medier: Journalistikk og aktivisme	39
4.1 Journalistikk eller politisk aktivisme?	39
4.2 Nye medier og konflikter	42
4.3 Hva er eksiljournalistikk igjen?	46
4.4 Mot en ny ideologi	47
4.5 Kildekritikk	51
4.6 Burma i dag	55
4.7 DVB i dag	56
5. Avslutning	57
6. Litteraturliste	59

1. Innledning

“It is not power that corrupts, but fear. Fear of losing power corrupts those who wield it and fear of the scourge of power corrupts those who are subject to it”. Disse ordene skrev Aung San Suu Kyi i et takkebrev til Sakarov Prize for Freedom of Thought i 1990. Hun hadde da sittet i husarrest i ett år for å ha kjempet for demokrati i Burma (Wikiquote, 2013).

Når man leser dette sitatet som norsk statsborger er det vanskelig å forestille seg en slik altetende frykt - en frykt for sitt eget land, sitt eget hjem, sin egen familie, sine egne meninger og sitt eget liv. For oss er journalistikk en selvfølge, ikke et privilegium.

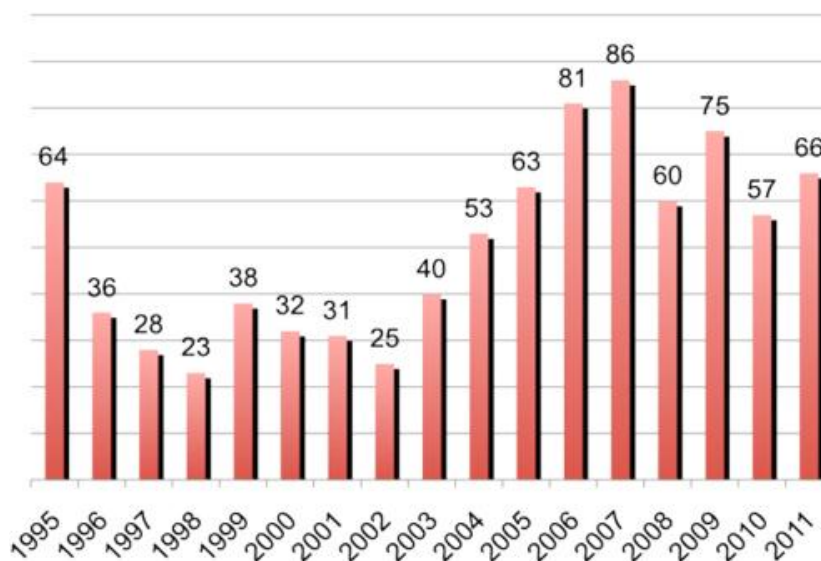
Muhammedkarikaturene i Jyllands-posten i 2005 fikk mange til å rope høyt ut om ytringsfrihet. Det var ikke nærliggende for oss at det kunne framkomme drapstrusler av en «harmløs» religionkritisk tegning. Frykten tegneren Kurt Westergaard følte i de påfølgende månedene er en frykt mange lever med hver eneste dag.

«Det man ikke vet har man ikke vondt av», sies det. Likevel er det mange land i verden som lider under en slik uvitenhet, i en tilværelse malt i svarthvitt av lukkede regimer der mediene fortsatt er strengt kontrollert. Ytringsfrihet er et ønske, men absolutt ingen selvfølge. Det finnes likevel mange som velger å trosse den strenge mediesensuren og rapportere på egenhånd. Dette faller ikke alltid i god jord hos regimet. Norske medier kunne i desember i fjor melde at antall drepte journalister har steget med over 40 prosent siden 2011 (Kampesæter, 2012). Den dramatiske økingen kan sees i lys av konfliktene som sprang ut av den arabiske våren. De pågående konfliktene i Syria har tatt mange menneskeliv, og mange reportere i feltet har blitt nådeløst fjernet av det militære regimet. Mediesensur blir i slike land brukt som et våpen for å styrke regimet og den regjerende politikken, og uavhengige journalister blir sett på som en stor trussel. I følge en undersøkelse gjort av den internasjonale hjelpeorganisasjonen Committee to Protect Journalists ble 77 pressejournalister og 118 nettjournalister fengslet den 1. desember i fjor. Statusen til mange av dem er ennå ikke bekreftet (CPJ, 2012). Reporters Without Borders melder om at 88 er bekreftet henrettet i 2012 på grunn av journalistisk bakgrunn (RSF, 2013).

Den strenge mediesensuren i militære regimer har ført til mange nye former for journalistikk. Journalister som faller utenfor de kontrollerte mediene i landet blir ofte kalt for uavhengige

journalister. Disse journalistene har ofte ikke muligheter til å publisere saker i hjemlandet uten at det får fatale konsekvenser og drar derfor nytte av nye medier som Internett og mobiltelefoni for å sende nyhetssakene videre til en tryggere kilde. For å gjøre dette må de ofte ut av landet. «Eksiljournalistikk» er et begrep som har blitt mer og mer gjeldende for å beskrive journalister som drar ut i eksil for å rapportere. Et eksempel på en slik eksilorganisasjon er *The Democratic Voice of Burma* (DVB) med base i Norge. Denne organisasjonen var med på å produsere de fleste av nyhetssakene som ble vist i internasjonale medier under munkeopprøret i 2007 (Aftenposten Innsikt, 2012). I 2008 var Burma rangert som nummer 170 av 173 på Reporters Without Borders' årlige måling rundt ytringsfrihet. Burma hadde da, siden 2002, befunnet seg på de seks nederste plassene (Nordahl, 2009: 6). I dag er Burma rangert 151 av 179, mye takket være eksiljournalister som har vært med på å belyse konfliktene i internasjonal presse. Jeg vil bruke denne organisasjonen som bakgrunn for å se nærmere på muligheter og utfordringer rundt eksiljournalistikkens praksis.

Den nye formen for journalistikk møter på mange etiske problemstillinger. Hvordan kan en uavhengig journalist følge de moralske og etiske verdiene som journalister i vestlige land er bundet til hver eneste dag? Kan slike praksiser betegnes som journalistikk – eller er det ren og skjær aktivisme? Målet med denne oppgaven vil være å se nærmere på skillet mellom journalistikk og politisk aktivisme, og drøfte i hvilken grad det er mulig å definere eksiljournalistikken ut fra en vestlig journalistisk ideologi.

Antall journalister drept siden 1995 (Reporters Without Borders: 2012)

1.1 Oppbygging av oppgaven

Oppsettet for denne oppgaven er tredelt.

Første del vil forsøke å avdekke en journalistisk ideologi både i og utenfor eksil. I denne delen vil jeg se på teoretiske tilnærminger til journalistikk som et verktøy i demokratiseringsprosesser. Denne delen vil prøve å gå nærmere inn på en definisjon av journalistikkens teori og praksis.

Andre del vil ta drøftingen videre ved å ta utgangspunkt i Burma under den såkalte Safranrevolusjonen. I denne delen vil jeg se nærmere på de ulike eksilorganisasjonene som ble dannet under oppgjøret. Jeg vil drøfte hvorfor disse ulike organisasjonene oppsto og rollen de spiller i demokratiseringsprosesser. Denne delen vil rette hovedfokus på den norskbaserte 'Democratic Voice of Burma', og bruke denne organisasjonen som basis for en videre diskusjon rundt journalistikk og aktivisme.

Tredje del vil ta for seg selve analysen. Den vil se på den hyppige utviklingen av journalistikk i form av nye medier og drøfte hvilke muligheter og utfordringer som vokser fram for journalister i eksil. Denne delen vil ta utgangspunkt i medienes rolle i konfliktsamfunn for å gå nærmere inn i en diskusjon rundt eksiljournalistikken og den vestlige journalistiske ideologien.

1.2 Problemstilling

Eksiljournalistikk: Hva er det? Hvordan preges den av en spenning mellom journalistiske idealer og aktivisme?

Stikkord: Eksiljournalistikk, netizen, mediepolitikk, mediesensur, politisk aktivisme, journalistisk ideologi, nye medier, borgerjournalistikk.

1.3 Metode

Ved å velge et tema som ser ut til å ligge midt mellom to ulike praksiser (journalistikk og aktivisme) vil det være viktig å innta både en objektiv og en subjektiv tilnærming. Jeg har derfor valgt å studere fenomenet i dens opprinnelige form. Eksiljournalistene og mottakerne av denne typen journalistikk er helt avhengige av Internett som et felles forum, og Internett vil påfølgende være en viktig del i videre undersøkelser rundt den journalistiske praksisen. Som et forum for både objektivitet og subjektivitet vil Internett by på mange utfordringer som går i mot de vestlige normene for journalistikk. Denne oppgaven vil derfor være en ren kvalitativ analyse. Ved å se på ulike deknninger og fortolkninger av eksiljournalistikk vil jeg forsøke å diskutere både for og mot den journalistiske relevansen.

Oppgaven vil gå ut fra et hermeneutisk perspektiv, der ulike tekster vil bli fortolket for å få en nærmere innsikt i den ideologiske praksisen. Den vil også bære preg av en kritisk refleksjon. For å få en dypere innsikt i både negative og positive sider av den journalistiske utviklingen vil teorier blandes og drøftes fra forskjellige kilder, både sterke og svake. Den vil inneholde en diskusjon av eksiljournalistikk som fenomen, og profesjonelle og politiske spenninger knyttet til denne formen for journalistikk.

Hermeneutikk

Begrepet hermeneutikk brukes om den livspraksis som omfatter selve forståelsesakten som en mer eller mindre automatisk handling. Denne forståelsesakten utløses i forhold til språklige ytringer og andre meningsbærende strukturer som for eksempel billedkunst, gester, drømmer, handlinger og sosiale situasjoner. Etymologisk kommer uttrykket fra det greske ordet *hermeneuein*, som betyr å uttrykke, i betydningen utsi og tale, dessuten å oversette fra et språk til et annet (Lærgreid & Skorgen, 2001: 9). Fortolkning, i den betydning som er relevant for hermeneutikken, er et forsøk på å klargjøre, å gjøre et studieobjekt forståelig. Dette objektet må derfor være en tekst, eller en tekstanalog som på et eller annet vis er en ufullstendig, tåkete, tilsynelatende selvmotsigende – på en eller annen måte uklar (Taylor i Lærgreid & Skorgen: 239). Fortolkningen sikter mot å avdekke en underliggende sammenheng eller mening. Å forstå noe på denne måten, gjennom å se på sammenhengen mellom mening og handling, handlingenes og situasjonens mening, innebærer at vi beveger oss i en hermeneutisk

sirkel. Hva som gir mening er en funksjon av hvordan vi leser, og disse er selv basert på den typen mening som vi forstår (Taylor i Lærgreid & Skorgen: 249). Det er ikke gitt at fortolkningen og det den omhandler er fullstendig forskjellige. Allerede det å være en levende aktør er å erfare vår situasjon gjennom bestemte betydninger, og dette kan i en viss forstand sees på som en slags proto-tolkning av omgivelsene. Disse blir på sin side fortolket og formet av språket som aktøren lever ut disse betydningene i (Taylor i Lærgreid & Skorgen: 252).

Det hermeneutiske perspektivet kan være svært nyttig å ta utgangspunkt i når jeg nærmere skal studere eksiljournalistikk, da skillet mellom journalistikk og aktivisme vil oppstå i journalistens språk og fremstilling av materiale. Ved å se nærmere på de gitte tekstene vil jeg forsøke å *forstå* eksiljournalistikken på et dypere ideologisk nivå.

Casestudie

Oppgaven vil også ta innspill fra casestudiet. En casestudie defineres oftest ved at datautvalget består av en eller få analyseenheter, som analyseres mer intensivt og detaljert enn ved større utvalg (Grønmo 2004: 414). Studiet brukes hovedsakelig for å få en dypere forståelse for de inkluderte partene, følelsene og interaksjonene mellom dem. Ved bruk av casestudie vil det være mulig å observere og analysere utvalgte fenomen som en enkel, integrert helhet (Bullock i Gagnon 2010: 1).

Bare kvalitative metoder kan få fram en drøftende analyse av denne typen. Kvantitative studier kan ikke gjøre dette på samme måten fordi hoveddelen i stor grad vil være basert på respondentenes uttenkte svar. Mennesker har begrenset innsikt i deres egen tankeprosess, og det vil derfor være mer gunstig å basere analysene på en *kritisk drøftende refleksjon* (Gagnon 2010: 1-2) av de ulike mediesystemene.

Grunnen til at akkurat denne oppgaven tolkes som en casestudie er at den setter hovedfokuset på eksiljournalistikk som begrep. For nærmere å kunne definere en slik eksiljournalistikk retter oppgaven hovedfokus på eksilorganisasjonen 'Democratic Voice of Burma's rolle under Safranrevolusjonen i Burma i 2007.

1.4 Utvalg/bakgrunn.

Et tidligere studie som tar for seg de mer dyptliggende aspektene rundt den eksiljournalistiske praksisen er Jade Josefine Nordahls avhandling fra 2009, *‘Contemporary exile journalism: A case study of the Democratic Voice of Burma’*. I denne avhandlingen tar hun for seg ulike kriterier som blir brukt av organisasjonen for å opprettholde en profesjonell integritet. Hun bruker ansatte i organisasjonen som intervjuobjekt, og diskuterer eksiljournalistenes rolle og motivasjon. Denne oppgaven søker å fortsette der Nordahl slapp, ved å se nærmere på eksiljournalistikken i lys av en journalistisk og samfunnsmessig utvikling. Jeg vil bruke noen av Nordahls funn og intervjuer som bakgrunn for en dypere analyse rundt eksiljournalistikk som praksis.

Nordahls studie deler også perspektivet til Anders Østergaards dokumentarfilm *“Burma VJ: Reporter i et lukket land”* fra 2008. Østergaard har ved hjelp av mennesker i DVB fått tilgang til videoklipp som viser den brutale kampen mellom folket og regimet i Burma. Filmen inneholder sterke videoklipp fra demonstrasjonene i 2007 og følger eksiljournalistene ved hjelp av intervjuer og samhandling. Ved å filme og følge demonstrantenes hverdag får man som seer en dypere innsikt i konfliktene. Filmen viser også hvordan materialet til eksiljournalistene sendes over og behandles i internasjonal presse, og vil også være viktig å ta utgangspunkt i.

Ved å bruke selve organisasjonen som forskningsobjekt i stedet for gitte korrespondenter vil det være enklere å gripe tak i og se nærmere på de journalistiske problemstillingene som oppstår underveis. På denne måten håper jeg å bedre kunne definere eksiljournalistikkens ideologi. Det vil også være viktig å gå nærmere inn på andre demonstrasjoner og konflikter for å se eventuelle likheter og ulikheter. For å kunne skille mellom journalistikk og aktivisme vil jeg derfor også ta bakgrunn i mediepraksiser i andre konfliktrammede land. Dekningen av den arabiske våren kan for eksempel være en god motpol og/eller sammenligning. Hvordan skiller denne seg fra den burmesiske eksiljournalistikken?

Siden problemstillingen i denne oppgaven er rettet mot en fordypning i journalistikk og politisk aktivisme, er det også viktig å se på ulike former for læring som er tilgjengelig for eksiljournalistene. Derfor vil jeg også se på journalistiske lærebøker og håndbøker for

eksiljournalister som finnes tilgjengelig på nett. En av de mest kjente er T.P. Mishras 'Becoming a journalist in exile', som har som mål å guide eksiljournalistene mot en etisk og balansert journalistikk. Jeg vil se nærmere på disse kriteriene i lys av kjente teorier knyttet til den vestlige idealjournalistikken. På hvilke måter vil eksiljournalistisk teori skille seg fra, samt utfordre denne?

Relevans

Jeg ser på dette som et spennende og interessant forskningsfelt fordi det belyser journalistens rolle i en tid preget av modernisering og konflikter - noe som i stor grad viser at journalistikk og medier ikke bare er et privat felt, men også en samfunnsplikt. Ved å se nærmere på eksiljournalistikk og journalistisk ideologi i konfliktområder, går man innom mange forskjellige fagfelt. Det er av både politisk, sosiologisk og medievitenskaplig relevans, og det er nettopp sammenknytningen av de forskjellige fagområdene som gjør at det er et viktig tema å ta fatt i. I et samfunn der regimer faller og nye medier utvikles er det interessant å se på de ulike konsekvensene av dette, og i hvilken grad de ulike faktorene henger sammen med hverandre.

2. Journalistiske perspektiv

Ved å stille nærmere spørsmål rundt eksiljournalistikk som begrep er det like viktig å stille spørsmål rundt selve journalistikken. Hva kjennetegner en idealjournalistikk, og hva danner det konfliktskapende skillet mellom journalistisk ideologi og journalistisk praksis?

2.1 Hva er journalistikk?

Ytringsfrihet og journalistikk går ofte hånd i hånd. Ytringsfriheten representerer et konstituerende element i det åpne samfunn, og forutsetter en offentlighet. Hvis ytringsfriheten skal tjene en hensikt må det også finnes arenaer for offentlig kommunikasjon (Sejersted i Von der Lippe 2004: 20-25). Journalistikk er praksisen som sørger for at ulike meninger får spillerom. Det vi kan kalle den journalistiske ideologien har som fellesnevner at pressen bør fungere som et viktig redskap for å styrke og bevare demokratiet i samfunnet. Ved å spre informasjon, verne om medmennesker og avdekke kritikkverdige forhold, skal pressen fungere som en fjerde statsmakt som snakker på vegne av folket. I følge det norske Kulturdepartementet skal mediepolitikken sikre mangfold av informasjonstilbud og ytringsmuligheter, uavhengighet i redaksjonelle spørsmål og mediernes tilgjengelighet for allmennheten (Kulturdepartementet, 2013). Disse punktene definerer den regjerende idealjournalistikken som vi finner innenfor en vestlig orientering.

I boken «Hva er journalistikk?» forklarer Martin Eide journalistikk som en moderne institusjon som innhenter, bearbeider og formidler informasjon som gjør krav på å være sann, og som kan være demokratisk relevant (Eide 2011: 10). Eide mener det er viktig at journalisten verner om sin profesjonelle integritet og er bevisst på eget ansvar. For best å kunne utøve en journalistisk praksis bør journalisten hegne om sin uavhengighet, være kritisk i sine valg av kilder og opptre redelig i forhold til kilder og kontakter. Han mener saklighet og omtanke bør være styrende idealer i journalistikken (Eide 2011: 21). Philips, Couldry & Freedman nevner også to viktige aspekter knyttet til journalistikkens praksis. Det første aspektet innebærer sirkulasjon av informasjon som bidrar til det «suksessfulle individ» og samtidig til et «kollektivt liv». Det andre aspektet peker på at vi trenger nyhetsmedier som

ved hjelp av fakta, men også ved uttrykk og meninger, hjelper oss å beholde et fredelig liv, uansett motstridende verdier, interesser og forståelser (Philips, Couldry & Freedman i Fenton, 2010: 53).

Nyheter blir ofte sett på som selve livsnerven i et demokrati (Fenton 2010: 3). Uten nyheter hadde det kollektive livet blitt betydelig svekket. Det suksessfulle individet vil være avhengig av en fri informasjonsflyt. Med tilgang til dagsaviser er det mulig å holde seg oppdatert på det som skjer i samfunnet. Den økende bruken av leserinnlegg, kronikker og debatt gjør at en fredelig balanse blir overholdt, og ulike meninger kommer fram. Den frie pressen vil fungere som et forum for diskusjon. Dette vil også si at avisenes dagsorden er med på å bestemme hva borgerne skal innta ulike meninger om. Journalistikk beskriver det som skjer i samfunnet. Når staten er stor og sterk vil journalistikken handle mye om statens forhold til samfunnet. Svekkes staten, vil interessen dreies mot andre samfunnsformede krefter (Bech-Karlsen i Von der Lippe: 82). Et annet stort krav som stilles til nyhetsjournalistikk - og ofte til pressen generelt - er derfor kravet om å formidle en objektiv sannhet. Nøyaktighet og oppriktighet er to viktige midler for å fortelle og få frem en slik sannhet i journalistikken. Nøyaktighet er en måte å sørge for at det som sies ikke er feil, oppriktighet er en måte å passe på at det som blir sagt virkelig er det vi tror (Philips, Couldry & Freedman i Fenton, 2010: 54).

Norsk presse har også faste retningslinjer i form av Redaktør- og Vær Varsom-plakaten. Disse fungerer som generelle etiske normer for pressen, og forteller hva journalisten bør og ikke bør gjøre. Vær Varsom-plakaten nevner blant annet fem punkter som beskriver roller pressen bør ha i samfunnet:

1.1. Ytringsfrihet, informasjonsfrihet og trykkefrihet er grunnelementer i et demokrati. En fri, uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i demokratiske samfunn.

1.2. Pressen ivaretar viktige oppgaver som informasjon, debatt og samfunnskritikk. Pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk.

1.3. Pressen skal verne om ytringsfriheten, trykkefriheten og offentlighetsprinsippet. Den kan ikke gi etter for press fra noen som vil hindre åpen debatt, fri informasjonsformidling og fri adgang til kildene. Avtaler om eksklusiv formidling av arrangementer skal ikke være til hinder for fri nyhetsformidling.

1.4. Det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold. Det er pressens plikt å sette et kritisk søkelys på hvordan mediene selv fyller sin samfunnsrolle.

1.5. Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre (Norsk Presseforbund [NP], 2008).

For å kontrollere at disse punktene blir overholdt er det opprettet en pressekritisk gruppe i form av Pressens Faglig Utvalg. Pressens Faglige Utvalg er opprettet av Norsk Presseforbund og har som formål å overvåke og fremme den etiske og faglige standarden i norsk presse (trykt presse, nettpublikasjoner, radio og fjernsyn). Som et ledd i dette arbeidet vurderer Pressens Faglige Utvalg klager mot den norske pressens atferd. God presseskikk tilsier at uttalelser som konkluderer med brudd eller kritikk, gjengis snarest mulig, i sin helhet og på en godt synlig plass/i relevant sendetid i de medier saken gjelder. I trykt presse og i fjernsyn skal uttalelsen gjengis med den faste vignett med PFUs logo (NP, 2012). Disse punktene er der for å forsikre og passe på at pressen faktisk handler på vegnet av folket. Eide snakker om *vulgære maktforståelser* og viser til at moderne journalistikk holder en ideologi som er en egenartet blanding av populisme og elitisme. Det er først når avisen «tar saken» at det skjer noe. Han viser til at folket står på den ene siden, mot makthaverne på den andre. Journalistene står her midt i mellom, klar til å hjelpe folket og til å utfordre makthaverne. Det er dette Eide kaller *journalistisk ideologi*, selve journalismen. Verden består her av kilder, publikum og redaksjoner, der alle kilder som ikke er av folket er makthavere (Eide 2004: 44). De presseetiske reglene hører til den vestlige idealjournalistikken. Det finnes fortsatt mange land i verden som mangler slike regler. Ulike og nye typer journalistikk bærer frem andre former for representasjon og tolkning. Journalister som faller utenfor de vestlige praksisene og etiske reglene blir ofte kalt for *uavhengige journalister*. Ordet uavhengig viser her til mangelen på retningslinjer.

Eide peker på at det verste som kan skje er at makthaverne får prate direkte til folket (Eide 2004: 44). I militære regimer er det nettopp dette som skjer. I slike land vil pressen mangle de demokratiske verdiene som definerer den frie pressen. De vil mangle ytringsfrihet, og en arena for samfunnsdebatt. Ved at journalistikk er sterkt knyttet til ideen om demokrati er det mulig å si at journalistikk som ideologi er fraværende under sensur. Det er også mulig å argumentere at den journalistiske ideologien er ulik.

2.2 Hva er eksiljournalistikk?

Et søk etter en forklaring på, samt litteratur rundt, selve begrepet eksiljournalistikk har vist seg å være problematisk, da begrepet først oppsto i tilknytning til historiske hendelser som den franske revolusjonen og andre verdenskrig. Europeisk politikk står, muligens ironisk nok, i fokus når det er snakk om en slik praksis. Likevel er det en praksis som rammer flere og flere land rundt om i verden. Deler man begrepet i to vil det være selvforklarende.

eksil eksil, n1, n3 (fra lat. *exilium*) landflyktighet; landsforvisning
gå, leve i e-

journalistikk journalistikk, m1 den virksomhet som en journalist driver (Bokmålsordboka, 2013).

En fellesnevner for eksiljournalistene ligger i ordet *eksil*. Eksiljournalistikk oppstår i samfunn med begrenset eller manglende ytringsfrihet. I mange militære regimer er mediene enveiskjørt. Kritisk refleksjon utestenges, og demokratiserende journalistikk straffes med både fengsling og tortur. Borgere eller journalister som vil få uttrykk for egne synspunkt og meninger blir derfor ofte nødt til å rømme landet. Som oftest drar de til nærmeste naboland, der de kan sende informasjon og nyhetssaker videre ved bruk av frie mediekanaler. Eksilmediene kan variere i forskjellige former av media, som plakater, klistremerker og brosjyrer produsert utenfra og deretter smuglet inn i landet og klistret på vegger, gjerder og til og med militære kjøretøy (Downing 2010: 242). Hovedfokuset vil likevel være på de journalistiske praksisene. Journalistene vil arbeide i eksil for å kunne produsere informasjon som taler på vegnet av folket. Det å dra ut i eksil kan være både tvunget og påtatt. Der noen borgere ser seg nødt til å rømme landet i frykt for sitt eget liv er det også mange som drar frivillig over landegrensene for å kunne fortsette det journalistiske arbeidet. Ved at journalistene jobber i skjul kan praksisen også betegnes som en *skjult journalistikk*.

Burma har lenge brukt landegrensene som en ressurs for å få materiale inn og ut av landet, og mange journalister og reportere har søkt tilflukt på den andre siden av grensen for å behandle og spre materiale de tar med seg ut av Burma.

En retning som har mange fellestrekk med eksiljournalistikken er den såkalte

diasporajournalistikken. Diaspora, som kommer av det greske ordet for spredning, blir ofte brukt om en gruppe av et trossamfunn som bor spredd i land med en annen religion. Begrepet har tidligere blitt brukt om spredningen av jøder utenfor Palestina (Bokmålsordboka, 2013). Denne formen for journalistikk vokste fram med utviklingen av Internett og arenaer som blogging, forum og nettsider. Ved hjelp av interaktive plattformer søker diasporajournalistikken å sende nyheter og informasjon fra hjemlandet videre til de fragmenterte gruppene rundt om i verden. Målet med en slik type journalistikk er å opprettholde en kulturell identitet uavhengig av nasjonale grenser. Det meste av forskningen rundt diaspora har en sosiologisk tilnærming, der målet er å forstå hvordan mediene konstruerer eller forhandler en transnasjonal identitet for et diaspora-samfunn. Disse etniske mediene, som de ofte blir kalt, har to formål: å holde diaspora oppdatert på nyheter fra hjemlandet (den informative funksjonen) og å holde dem sammen i den nye lokaliseringen (den sosiale funksjonen) (Skjerdal i Orgeret & Rønning 2009: 313). Dette forsterker journalistikkens rolle i det å danne og opprettholde et fellesskap.

Selv om diaspora og eksiljournalistikk har mange fellesbetegnelser vil de likevel ta forskjellige retninger. Der journalistikken knyttet til diaspora vil ha som hovedfokus å knytte mennesker med nasjonal identitet tettere sammen, vil eksiljournalistikkens hovedfokus være å kringkaste ellers skjulte saker og detaljer rundt den regjerende makten. Den burmesiske eksiljournalistikken er ikke hovedsakelig rettet mot burmesere *utenfor* Burma, men fokuserer på selve konfliktene *i* landet. I denne forstand velger jeg å bruke eksiljournalistikk som et begrep knyttet til krigføring og konflikt. Eksiljournalistikkens rolle vil hovedsakelig ligge i å informere internasjonale medier om pågående konflikter i hjemlandet, og samtidig gjøre informasjonen tilgjengelig for burmesere innad i Burma. En slik type eksiljournalistikk vil ikke ekskludere diskusjonsforum og andre former for interaktivitet, men heller fokusere på nyhetsformidling. I motsetning til diaspora, der journalistene ofte er integrert i et nytt samfunn, vil eksiljournalistikken alltid være i skjærsilden. Som fellesbetegnelse kan man si at eksiljournalister er såkalte skjulte journalister på flukt fra det regjerende mediesystemet, som ved å danne sin egen praksis distribuerer opposisjonelle nyhetssaker.

T.P Mishra mener at samvittigheten til det frie mennesket stadig vil lete etter nye forum og plattformer for å kjempe *for* demokratiet (Mishra 2009: 36). Journalistiske praksiser som diaspora- og eksiljournalistikk hadde aldri vært mulig uten utviklingen av nye medier som Internett og mobiltelefoni. Internett representerer en ny innovasjon. Den har potensiale til å

ekspandere den etniske offentlige sfæren og lage en plass hvor det kan kommuniseres med hjemlandet. Selv om radio ofte har blitt brukt til det samme, med sendinger knyttet til mottakere i hjemlandet, har denne kommunikasjonen bare vært enveis. Internett har større muligheter for interaktivitet når mottakerne blir gjort om til aktive mottakere som igjen kan gi informasjon tilbake. Uten muligheter for interaktiv kommunikasjon hadde det heller ikke vært mulig for eksiljournalistene å sende stoffet videre. Eksiljournalistene i Safranrevolusjonen kunne blant annet ta i bruk mobiltelefoner, digitale kameraer og Internett for å laste opp bilder og filmer om hendelser og demonstrasjoner, som deretter ble sendt videre til internasjonale nyhetsbyråer. Kommunikasjonen mellom journalistene foregikk hovedsakelig på mail, og ved bruk av vedlegg-funksjonen hadde de muligheter til å sende stoffet videre uavhengig av tid og rom (Downing 2010: 242-244).

Alle disse punktene forklarer hvordan eksiljournalistikken fungerer, men et større spørsmål rundt eksiljournalistikken ligger i dens ideologi. Her er det viktig å skille mellom en journalistisk teori og en journalistisk praksis. Journalistisk nøytralitet er ofte et debattert tema når det gjelder selvsensur og der har både diaspora- og eksiljournalistikk mange fellestrekk. Jeg vil se på en slik problematikk senere i oppgaven.

2.3 Propaganda som ideologi

For å kunne forstå drivkraften bak den burmesiske eksiljournalistikken er det viktig å ta utgangspunkt i den regjerende pressen som allerede finnes i landet. Burma lever i et mediasystem basert på krigspropaganda og har derfor ikke de samme frie journalistiske praksisene som definerer den ideelle journalistikken.

Pierre Bourdieu bruker begrepene *felt* og *habitus* for å bemerke hvilke strukturer og mekanismer som medvirker til at ulikheter mellom sosiale klasser og andre samfunnsgrupper blir skapt, bevart og legitimert i samfunnet. I denne sammenhengen legger han vekt på det han kaller 'symbolsk makt'. En makt til å konstruere virkeligheten, på en usynlig måte for de den blir utført på. Makt til å forme tanker og holdninger slik at de som ligger under makten tar disse tankene og holdningene for gitt. (Bourdieu 1996: 38). En slik makt er framtrædende i

krigsrammede land, og mediene blir ofte en plattform for å kunne utøve denne. Daniel Bar-Tal (1996) nevner at selve *troen* på samfunnet spiller en stor rolle i formasjonen av psykologiske tilstander. Han nevner åtte punkter som er inkludert i troen på samfunnet.

- Tro på rettferdighet - av egne mål
- Tro på sikkerhet
- Tro på et positivt selvbilde
- Tro på sin egen rolle som offer
- Tro på å svekke motstanderen
- Tro på patriotisme
- Tro på en enhet
- Tro på fred som det ultimate ønsket (Bar-Tal i Kempf 1998: 3)

I følge Bar-Tal (1996) vil alle disse kriteriene bli funnet i samfunn som møter konflikt. Slike stengte samfunn vil derfor prøve å produsere (eventuelt beholde) disse kriteriene ved bruk av propaganda. Propagandaen vil prøve å overtale og argumentere for krigføring ved å spille på samhørighet. Krigen fører med seg en psykologisk infrastruktur som består av tilknytning til egen side og lederskap, høy motivasjon til å bidra, samt personlig deltagelse. Ved at mediene er med på å danne et gitt fellesskap i samfunnet vil den psykologiske infrastrukturen bli en del av samfunnets etos. De er slik med på å danne synet borgerne får på konfliktene, noe som igjen fører til at borgerne blir motivert til å handle på vegne av samfunnet. Lasswell (1927) beskriver det på denne måten:

«En sivil enhet oppnås ikke bare ved hjelp av muskler. Den oppnås ved en repetisjon av ideer mer enn bevegelser. Den sivile hjernen er standardisert av nyheter, ikke av øvelser. Propaganda er metoden som danner denne prosessen.» (Lasswell i Kempf 1998: 3)

Nyhets sakene blir ofte kontrollert slik at de til en hver tid inngår i de åtte punktene. Saker som truer en slik nasjonalfølelse og som går i strid med disse punktene vil bli sensurert og stengt ute av pressen. Det er dette som fører til en enveiskjørt presse og repetisjonen av ideer som Lasswell peker på i sitatet. For å kunne overbevise og overtale borgerne spiller nyhetssakene også på personlig identifikasjon. I følge Loustrainen (1986) er både restriktive og støttende metoder innen informasjonskontroll brukt for å få menneskene til å personlig identifisere seg med krigføringen. *Restriktive metoder* prøver å minimalisere all informasjon som kan

forårsake negativ effekt på kampånden. Denne blir håndtert av sensur. *Støttende metoder* prøver å maksimalisere all informasjon med en positiv effekt. Denne er håndtert av fabrikasjon, seleksjon og overdrivelse av informasjon (Loustrainen i Kampf 1998: 3). En slik type mediestruktur vil danne en virkelighetsforståelse som ikke alltid er lik den offentlige virkeligheten, og dermed gjøre det vanskeligere å stille spørsmål rundt konfliktene som oppstår. Denne formen for propaganda kjenner vi igjen fra historiske hendelser som 2. verdenskrig, der alle bøker som gikk imot den styrende ideologien ble brent og bannlyst og der alle reklamer og nyhetsblad ble styrt av en klar nazistisk agenda. En slik sensur dominerte også Safranrevolusjonen i Burma. I filmen *Burma VJ* av Anders Østergaard ser vi blant annet et klipp der regjeringens fjernsynskanal advarer mot internasjonale kringkastere. Klippet viser blant annet sitatene «*RFA, VOA and BBC is airing skyful of lies!*» og «*The public be warned of killers in the air waves – RFA, VOA and BBC.*». Dette er en av de restriktive metodene som tas i bruk for å minimalisere informasjon fra andre kanaler og stemple dem som fiendtlige. Mediene blir her brukt for å forme et *planlagt* fellesskap, og vil fungere som en del av regjeringens forsvar.

William Rugh skiller mellom fire ulike typer presse, knyttet til ulike typer politikk, og mener at de ulike pressesystemene vil variere i henhold til regimets rolle og graden av sensur.

(1) **The Mobilization Press** (Syria, Burma, Libya, Sudan)

Et pressesystem hvor “den styrende gruppen er aggressivt rettet mot revolusjonær forandring, og eliminerer all offentlig motstand., men som likevel trenger hjelp fra mediene for å fremme de politiske målene og henge ut landsfiendene” (Rugh, 2004: 251).

(2) **The Loyalist Press** (Bahrain, Oman, Palestina, Qatar, Saudi Arabia, UAE)

Et ’mer tradisjonelt politisk system’. Rugh peker på at alle er monarkier med unntak av Palestina, som i lang tid har blitt dominert av en mann alene. Ingen reell opposisjon eksisterer, men regjeringen - som er mer rettet mot det å beholde det nåværende samfunnet enn det er mot en forandring - er fornøyd med det passive publikummet, og trenger derfor ikke pressen til å utføre sterke handlinger (Rugh, 2004: 251-252).

(3) **The Diverse Press** (Libanon, Moracco, Kuwait, Yemen, Irak)

Et politisk samfunn der ulike meninger og synspunkt, inkludert kritikk av regjeringen, er mulig. Regimet blander seg ikke, og går sjeldent inn for å stoppe nye nyhetskilder (Rugh,

2004: 252).

(4) **The Transitional Press** (Algeria, Egypt, Jordan, Tunisia)

Et blandet system hvor den største sirkulasjonen av presse er kontrollert direkte av regjeringen, men der mindre presse er eid av private partier som i en viss grad kritiserer regimet. Regjeringen prøver å avgrense dem til tider, men går som oftest gjennom retten0 .(Rugh, 2004: 252).

Burma hører til den første gruppen. Med mangel på kommunikasjonsmuligheter ble den demokratiske opposisjonen i Burma nødt til å danne sin egen journalistiske praksis for å få en annen type informasjon inn og ut av landet. Disse borgerjournalistene sto helt uten erfaring og kunnskap om den vestlige journalistiske ideologien. Selv om de er kjent for å tilby alternative arenaer for diskusjon og bevare en offentlig diskurs for kulturell identitet, er sakene ofte ujevne i forhold til kvalitet på nyheter og kilder. Innholdet er siktet mot en mer kritisk tilnærming og dekingen blir derfor ofte en kombinasjon av objektivitet og subjektivitet.

2.4 Journalistisk opplæring

For å kunne ta nytte av presseetiske regler og normer må journalistene ha tilgang til dem. De nye mediene bærer også med seg alternative muligheter for støtte og læring. Journalister i eksil har, ved bruk av Internett, tilgang til ulike lærebøker og støttegrupper som legger vekt på en objektiv og upartisk journalistikk. Nettet tilbyr samtidig ulike forum og nettsteder som fokuserer nærmere på journalistisk opplæring og etikk. En av de som har hovedfokus på å hjelpe ulærde journalister er siden mediahelpingmedia.org. *Media Helping Media* (MHM) tilbyr gratis journalistisk trening for alle som arbeider med media i overgangstater, konfliktland og områder der mediene fortsatt er under utvikling. Modulene er skrevet av profesjonelle (vestlige) mediefolk og er tilgjengelige for alle. Siden har ingen politisk eller økonomisk støtte og er både finansielt og politisk uavhengig. Den søker å tilby gratis treningsressurser for å hjelpe journalister å produsere en nøyaktig, rettferdig, objektiv og upartisk journalistikk for bedre å kunne informere offentligheten (Brewer, 2012).

En av de mest kjente bøkene som sees på som en lærebok for ulærde journalister er Thakur Prasas Mishras '*Becoming a journalist in exile*' fra 2009. Boken tar utgangspunkt i det strengt

kontrollerte samfunnet i Bhutan og gir samtidig en felles opplæring i journalistisk praksis. Målet er å guide eksiljournalistene mot en etisk journalistikk, og hele boken er å finne gratis på nettet. Denne boken tar også utgangspunkt i den vestlige journalistiske ideologien. Mediekonsulent David Brewer fra MHM har blant annet fått tildelt et kapittel der han deler journalistiske kriterier, erfaringer og synspunkter.

Mishra mener at media er et verktøy som bare kan spire og gro i et fritt og åpent samfunn og ser på journalistikk i militære regimer som en ikke-eksisterende praksis. For best å kunne opprette et talerør for all informasjonen som blir stengt ute, deler han hovedansvaret til journalisten inn i fem viktige punkt.

- *Ansvar*, offentlighetens rett til å vite om hendelser som er av interesse.
- *Pressefrihet*, retten til å diskutere, sette spørsmål rundt og utfordre handlinger og standpunkt.
- *Etikk*, der journalistene må være løsrevet fra alle andre formål enn å ville gi offentligheten sannheten.
- *Nøyaktighet og objektivitet*, der sannheten er det ytterste målet
- *Fair play*, beskyttelse av privatliv og fokus på moral (Mishra 2009: 17).

Han nevner også syv kritiske punkt som han mener journalister, både i eksil og utenfor, må overholde:

- Alltid søke sannheten.
- Informere **hele** publikum, uansett alder, rase, religion, politisk ståsted, seksuelle preferanser eller finansiell status.
- Være kritisk til kilder og fakta
- Stille seg objektiv til alle sakene de dekker
- Beholde sin integritet ved å tilby rettferdige, nyanserte, upartiske, objektive og nøyaktige deknninger av saker.
- Respektet menneskerettigheter og privatliv
- Alltid ha en offentlig grunn for å dekke en sak (Mishra 2009: 17-23).

De viktigste kriteriene i boken spiller på objektivitet og moralske verdier, to av de største utfordringene i den uavhengige journalistikken. Det er nettopp det femte punktet Mishra

nevner som får mange til å hevde at eksiljournalistikken bikker mot politisk aktivisme; en mangel på det å være upartisk, nyansert og objektiv. Felles for den journalistiske opplæringen som er tilgjengelig på Internett er at synet på journalistikk er i samsvar med den vestlige idealjournalistikken. Mediene er satt til å fungere som en plattform for diskusjon og samfunnskritikk, med etiske regler i fokus. Når journalistyrket ikke krever en bestemt profesjonsutdanning av utøverne slik som i eksiljournalistikken, blir de presseetiske reglene viktig som et felles verdigrunnlag for yrket. Sentralt står krav om troverdighet, uavhengighet, sannhetskrav, og det å beskytte enkeltmennesker mot krekende og skadelig publisitet (Oltedal i Von der Lippe 2004: 52). Med tilgang til slike presseetiske regler er det derfor mulig for journalistene å forsterke den journalistiske praksisen. Om de velger å ta til seg den vestlige journalistiske ideologien, er det mulig for dem å gjøre nettopp det. Der vi i Norge tar utgangspunkt i Vær-Varsom- og Redaktørplakaten som et grunnlag for presseetiske regler, kan eksiljournalistene ta utgangspunkt i en digital opplæring for selv å danne et felles grunnlag for journalistisk praksis.

Kriteriene Mishra nevner er nærmest identiske med kriteriene i Vær-Varsom-plakaten, men er de like aktuelle for journalister i konfliktområder? Jeg vil komme tilbake til de journalistiske utfordringene og relevansen av den vestlige journalistikken, men først vil jeg se nærmere på Burma og Democratic Voice of Burma for å få en dypere innsikt i en uavhengig praksis.

3. Burma-konfliktene

«If you haven't been in jail, you haven't been a reporter here»

(Neumann i Downing 2010: 243).

Denne delen vil gå nærmere inn på samfunns- og medieutviklingen i Burma. Jeg vil bruke demonstrasjonene i 2007 som bakgrunn for å gi et bedre innblikk i hvordan eksiljournalistikken fungerer i praksis og hvilke problemstillinger som oppstår underveis.

Et av mange ledd som gjenspeiler de pågående konfliktene er krangelen om landets navn. I juli 1989 skiftet den militære juntaen statens navn fra Union of Burma til Union of Myanmar. Myanmar var den offisielle betegnelsen fra gammelt av, og forandringen var sagt å bli tatt av militæret for å 'minske eventuelle etniske problemer'. All bruk av Burma eller «burmesisk» som betegnelse ble fullstendig fjernet fra alle lærebøker. Denne forandringen har likevel ikke blitt godtatt av den politiske opposisjonen. Selv om FN og andre allerede har godkjent forandringen er det fortsatt mange land som støtter opposisjonen og holder fast på det gamle navnet (Steinberg 2010: 20-21). Eksiljournalistene bruker fortsatt Burma som betegnelse på sitt eget land, og ved å nærmere studere gruppens aktivitet har jeg derfor valgt å gjøre det samme.

3.1 En kort historikk om Burma-konfliktene

Burma har vært et militærdiktatur siden 1962. Fra 1962 frem til 1988 isolerte general Ne Win og hans folk Burma fra verdenssamfunnet. Burma gikk i denne perioden fra å være ett av Asias rikeste land til ett av verdens ti fattigste. Hærens dominerende rolle ble sikret gjennom brutal makt og innføringen av et omfattende overvåkingssystem, bruk av tvangsarbeid, utenrettslige drap, etnisk rensing og tvangsflytting av befolkninger. I 1988 hadde Burmas folk fått nok og krevde sin rett. Munker, studenter og arbeidere ledet ikke-voldelige demonstrasjoner og generalstreiker over hele landet, med krav om demokratiske reformer. Tusener gikk ut i gatene i fredelig protest mot regimet. De fredelige demonstrasjonene ble slått hardt ned på. Militæret åpnet ild og drepte tusener av ubevæpnede demokratiforkjempere i Rangoon. For å roe ned folket holdt de militære myndigheter, State Law and Order Restoration Council (SLORC), flerpartivalg i mai 1990. Det ble et valgskred for National

League for Democracy (NLD), ledet av Aung San Suu Kyi. NLD vant 392 av 485 plasser i parlamentet, til tross for juntaens maktbruk og at de fleste av partiets ledere var fengslet. Men militæret har ennå ikke akseptert resultatet og latt NLD få danne regjering. I stedet iverksatte SLORC en terrorkampanje mot NLD-medlemmer, folkevalgte og politiske partier. Aung San Suu Kyi ble allerede i 1989 satt i husarrest og ble fratatt sin frihet i seks år (Den Norske Burmakomité, 2012).

I 2007 var det en dramatisk økning av prisen på diesel, olje og gass som igjen fikk folk til å ta til gatene. 15. august annonserte myndighetene helt uventet en dobling av prisen på diesel, 60 prosent økning av oljeprisen og hele 500 prosent økning av prisen på gass (Den Norske Burmakomité, 2012). Så skjedde det utrolige. Buddhistiske munkers inkluderte seg selv i protestene mot regjeringen. Regjeringen slo sterkt tilbake, og den 5. september ble en gruppe av dem angrepet av militære styrker. Nyheten om dette angrepet på Burmas helligste, førte igjen til flere protester og demonstrasjoner. ‘All Burma Monks Alliance’ (ABMA), som ble formet under konfliktene med det formål å koordinere protester, ba om en formell unnskyldning fra regjeringen. Når regjeringen nektet gikk titusenvis av munkers, fulgt av borgere, ut i gatene i protest. Regjeringen hadde ikke sett en slik protest på over tjue år, og så ikke ut til å være forberedt (Chowdhury 2008: 5).

September-opprøret fikk tilnavnet Safranrevolusjonen på grunn av fargene på munkenes kapper. I denne revolusjonen ble minst 31 personer drept. Minst 20 personer døde i varetekt og innen utgangen av året økte antall politiske fanger med 703 personer.

Til forskjell fra 1988 kunne verden i 2007 følge med på utviklingen fra time til time. Dagens teknologi gjorde det mulig å sende ut bilder og opptak bare minutter etter hendelsene fant sted (Den Norske Burmakomité, 2012).

Menneskerettigheter i Burma

Det burmesiske militærregimet har lenge vært beryktet for systematiske brudd på menneskerettighetene, som inkluderer drap, voldtekt, fengsling uten rettssak, barnesoldater, tvangsflytting og tvangsarbeid.

Burmas befolkning har i lang tid vært fratatt grunnleggende rettigheter som yringsfrihet og frihet til å organisere seg. Media har vært underlagt streng sensur. Møtevirksomhet og

politiske samlinger forbudt og politiske partier har blitt nøye overvåket. Burmeserne har lenge levd i et samfunn basert på frykt hvor man alltid må vokte hva man sier. Regimets informatører har hatt lange ører, men likevel har ikke regimet klart å kvele den politiske opposisjonen. Det ser vi den dag i dag da Burmas president Thein Sein har igangsatt en dialog med Aung San Suu Kyi som fortsatt er den samlende figuren for den demokratiske opposisjonen.

Religiøs diskriminering har også vært utbredt. Burma er primært et buddhistisk land, men har store muslimske og kristne grupper. Disse har vært og er fortsatt spesielt utsatt for undertrykking og angrep fra myndighetene.

Det er de etniske minoritetsgruppene som er hardest utsatt for regimets enhetspolitikk. Gruppenes krav om selvstyre har blitt slått hardt ned på. De fleste gruppene har vært i langvarige konflikter med militærregimet. I løpet av 1990-tallet inngikk de fleste våpenhvileavtaler med juntaen, men fortsatt er det noen grupper som kjemper en væpnet kamp. Den mest kjente konflikten foregikk inntil nylig i Karen-staten i østlige Burma. Dette har pågått i over 60 år, men til tross for dialogen som er opprettet mellom Karen-folket og myndighetene, meldes det om sporadiske trefninger.

I de områder der gruppene har inngått våpenhvileavtaler med regimet, blir landsbyboerne like fullt tvunget til å arbeide og gi fra seg landområder til nye burmesiske militærleirer. I områder der det ikke er inngått våpenhvileavtaler, krenkes fortsatt menneskerettighetene på det groveste (Den Norske Burmakomité, 2013).

3.2 Burmesiske medier

Burma har fra tidlig av vært preget av sterk sensur. I 1985 ble det dannet en egen obligatorisk lisensiering av TV-apparater, videomaskiner og parabol (Chowdhury 2008:

5). All kringkasting, inkludert dagspressen, ble strengt kontrollert av 'The State Peace and Development Council', og alle publikasjonene i landet måtte gjennom sensur og redigering før publisering. Regjeringen begrenset også importen av internasjonale aviser og magasiner. For å hindre i at usensurert informasjon forlot landet, ble lokalbaserte utenlandske nyhetsbyråer tvunget til å utnevne lokale burmesiske borgere som deres korrespondenter, og

avtalene måtte deretter godkjennes av regjeringen (Downing, 2010: 243).

Pressen er enten styrt av staten, eller sensurert av den. Burma har tilgang til én engelskspråklig dagsavis, *New Light of Myanmar*. Denne publiserer utenlandske nyheter fra internasjonal presse. Avisen ble stiftet i 1914 og er den eldste sirkulerende avisen i Burma. Den får nyhetene fra statsstyrte Myanmar News Agency (MNA) og utenlandske nyheter fra Reuters. *Kyehmon* (en statseid dagsavis) og *Myanmar Alin* (den burmesiske utgaven av *New Light of Myanmar*), er de to andre avisene kontrollert av regjeringen. Disse statseide avisene mottar lokalpolitiske nyheter og kommentarer fra informasjonsdepartementet via MNA (Logan 2008: 319). Internasjonale nyheter blir nøye valgt ut. De 141 magasinene og 121 tidsskriftene som eksisterer lider av svært dårlig opplag, da et suksessfullt månedlig nyhetsmagasin har en sirkulasjon på rundt 4000 (Pan i Logan 2008: 320). Den eneste avisen som har lykket med å presse grensene er Myanmar Times, en engelskspråklig ukentlig avis, privateid og redigert av den australske journalisten Ross Dunkley. Denne avisen fikk blant annet eksklusive rettigheter til å publisere diskusjoner mellom juntaen og Aung Suu Kyi (Logan 2008: 320).

Når det gjelder **fjernsyn** har landet to hovedkanaler: TV Myanmar, som er styrt av Myanmar Radio and Television Department (MRTV) og som har sendinger på bamar, arkanesisk, shan, karen, kachin, kayah, chin, mon og engelsk, og TV Myawaddy, den militærdrevne kanalen. MRTV har lansert fire kanaler for å kringkaste nyheter, læring og underholdningsprogram. En av disse kanalene er MRTV-3, en engelsk kanal siktet mot både lokale og utenlandske seere, med et publikum fra 126 ulike land. Sendingene er gjort via satellitt og Internett ved å bruke web-basert videostreaming. (Logan 2008: 320)

Radiokringkastingen startet i Burma i 1936. Burma Broadcasting Service begynte sendingene i 1946 og skiftet navn til Voice of Myanmar i 1958. De to hovedkanalene, Radio Myanmar og City FM, søker ut til en målgruppe som består av urbane lyttere. Radio Myanmar er drevet av MRTV og spiller bare programmer som er gjennomgått og godkjent av regjeringen. Dette ekskluderer vestlige sanger og andre elementer som ikke passer inn med regjeringens politikk. City FM er en mer underholdningsbasert radiokanal. Burmesere har ikke tilgang til utenlandske nyheter, men har muligheter til å søke seg inn på utenlandske radiostasjoner som Voice of America og BBC (Logan 2008: 320).

3.3 Burmesisk eksiljournalistikk: Lokalt og internasjonalt

Det siste tiåret har Committee to Protect Journalists (CPJ) dokumentert 340 saker der journalister har blitt truet, krenket, arrestert eller fysisk skadet - og tvunget inn i eksil på grunn av mediesensur (Phillip ref. i Nordahl 2009: 6). Mange av disse sakene skjedde under Safranrevolusjonen i Burma. Siden mediene i hjemlandet var strengt kontrollert fant borgerne nye måter å kommunisere med omverdenen på, men denne utviklingen startet lenge før 2007.

Med fremveksten av Internett som en allmenn tilgjengelig ressurs på begynnelsen av 1990-tallet, begynte mange demokratiforkjempere å kommunisere gjennom en elektronisk mailingliste kalt seasia-l. Denne ble brukt til diskusjoner om og rundt Sørøst-Asia. Blant de tidligere brukerne var eksiljournalisten Coban Tun, som brukte listen til å legge ut informasjon og nyheter om Burma samlet fra ulike kilder på Internett og andre avisreportasjer. I 1994 dukket BurmaNet opp, den første kilden til Burmesiske nyheter på nett. Denne hadde hovedfokus på informasjon og rapporter som omhandlet menneskelige overgrep og stoffet ble hovedsakelig samlet fra aviser i Thailand. Regjeringen svarte med å skape sine egne nettplattformer for å konkurrere med BurmaNet, inkludert deres egen mailingliste, MyanmarNet. Som forventet var MyanmarNet strengt moderert og presenterte offisielle nyheter og politiske uttalelser, mange fra den statskontrollerte avisen New Light of Myanmar. To offentlige nettsteder, myanmar.com og Myanmar-information.net ble etablert og sendte regelmessig ut kontrollert informasjon om Burma (Chowdhury 2008: 5). Det var flere eksilmedier som vokste frem i denne perioden. En av disse var Irrawaddy, en engelskspråklig månedlig publikasjon med base i Chiang Mai i Thailand. Denne organisasjonen ble stiftet av Aung Zaw i 1993. Aung Zaw var en studentaktivist som rømte fra Burma i 1993, og var også journalist for Radio Free Asia mellom 1997 til 2005. Irrawaddy er en av eksilorganisasjonene som følger den vestlige ideologien og er sett på som en av de sterkeste nyhetskildene. En annen er New Era Journal, en avis på burmesisk. Avisen tilbyr også en nettside med artikler både på Burmesisk og Engelsk (Nault 2009: 244). I denne finnes alt fra politiske tegneserier til nyheter om menneskerettigheter.

Informasjon om de ulike konfliktene i Burma spredte seg raskt på nettet, og nådde tilslutt et internasjonalt fokus. The Free Burma Coalition (FBC) som oppsto på Universitetet i

Wisconsin, og som var ledet av den burmesiske eksiljournalisten Muang Zarni, ble en ledende del i den burmesiske demokratiske bevegelsen. Det første konkrete steget som FBC tok, var å organisere en internasjonal kampanje den 27. oktober i 1995, en dag som ble publisert som 'International Day of Action for a Free Burma'. Kombinert med videodokumentarer og en internettside (<http://wicip.org/fbc>) dedikert til saken, førte den til en større interesse rundt situasjonen i Burma. Denne kampanjen spredde seg så videre til mange andre universiteter i USA. Inspirert av suksessen rundt 'International Day of Action', formet mange studentgrupper i USA en ny kampanje for å overtale flere større multinasjonale selskap til å trekke investeringene ut av Burma. En av de mest fremtredende nettkampanjene kom fra Harvard, der en gruppe studenter deltok i en pågående kampanje om å overbevise PepsiCo, en av de største investorene i Burma, om å trekke seg ut. De startet en boikott av Pepsi-produkter på campus, presset restauranter til å ende samarbeidet med PepsiCo og gjorde selskapets aksjeholdere klar over det undertrykkende regimet i Burma - mye av dette gjennom nyhetsbrev og nettsider (Chowdhury 2008: 10).

Selv om det var vanskelig å få tilgang til utenlandske TV-kanaler, hadde burmeserne fortsatt begrenset tilgang til å motta ellers utilgjengelig informasjon gjennom internasjonale kringkastere som BBC, Voice of America, Radio Free Asia og senere Democratic Voice of Burma. Den nye mediemodellen som vokste frem under Safranrevolusjonen var karakterisert av borgerjournalister. Disse inkluderte Internettkafé-brukere i Burma, blogger og nettaviser i utlandet. Den burmesiske bloggeren Ko Htike som oppholdt seg i London rapporterte til BBC News at han korresponderte med rundt ti mennesker i Burma som sendte ham informasjon gjennom Internettkafeer, nettsider og e-mail. Likevel var det bare under en 1% av burmeserne som hadde tilgang til Internett, og det lå en risk i å bruke nettet til å finne politisk informasjon (Chowdhury 2008: 9). Internettkaféene var blant annet strengt overvåket. Eierne var blant annet pålagt å ta skjermbilder av brukeraktivitet hvert femte minutt, og leverte disse bildene regelmessig til regjeringen (Chowdhury 2008: 13). Områdene utenfor Burma med relativt åpne former for kommunikasjon (Thailand, Kina, Bangladesh og India) ble derfor et hjem for eksiljournalistene. Et felles mål ble å arbeide for politisk forandring i Burma og sette en stopper for det militære diktaturet (Downing 2010: 243). Medieutviklingen var sentral i denne perioden. Eksiljournalistene i Safranrevolusjonen kunne ta i bruk mobiltelefoner, digitale kameraer og internett for å kaste opp bilder og filmer om hendelser og demonstrasjoner. En av de mest omtalte hendelsene var mordet på den japanske journalisten Kenji Nagai. Nagai ble skutt og drept av militære styrker midt på åpen gate i Yangon.

Mordet ble tatt opp via mobilkamera og endte raskt opp i internasjonale medier. Borgerjournalistene kunne på denne måten rapportere regjeringens handlinger på en måte det ikke kunne stilles spørsmål rundt. Da regjeringen nektet for mordet på den japanske journalisten kunne verden selv se hva som skjedde med egne øyne. Denne hendelsen vakte stor oppsikt, og mange land fordømte SPDCs undertrykkelse av protester og demonstranter. USA, som kjempet sterkt for å støtte demokratiske undergrupper i Burma på denne tiden, var rask med å annonsere nye sanksjoner – inkludert et utvidet visumforbud – rettet mot regimets ledere og deres finansielle bakmenn. Japan, som fortsatt gir Burma utviklingshjelp (tilsvarende 15 millioner kroner i 2006) annonserte at de ville kansellere alle planer om å bygge et menneskerettighetssenter i Yangoon. Men selv om de nye sanksjonene hadde innflytelse på Burmas økonomi hadde landet fortsatt sterke økonomiske bånd til Kina (Singh & Than 2008: 20).

Denne utviklingen førte til at regjeringen fort ble fiendtlig innstilt til internasjonale organisasjoner. Når en sykklon nærmet seg Burma åtte måneder etter Safranrevolusjonen stengte den burmesiske regjeringen for internasjonal humanitær hjelp og nektet internasjonale medier å dekke syklonsaken. Regimet fryktet de potensielle destabiliserende konsekvensene av å slippe utenlandske hjelpearbeidere eller journalister inn i landet. Det er mulig at mange mennesker døde på grunn av denne manglende dekningen, og behovet for eksilmedier ble bare mer og mer stadfestet (Chowdhury 2008: 18).

Dekningen av drapet på Kenji Nagai førte til at minst 15 burmesiske journalister ble arrestert i mistanke om å sende bilder og informasjon til utenlandske nyhetskanaler. Juntaen hadde ikke kontroll over informasjonsstrømmen og ble tatt på senga av teknologiens effektivitet. Etter denne hendelsen forsto de raskt det teknologiske potensialet og stengte de fleste av landets nettverk for Internett og telefoni. Det ble etterhvert færre og færre nyheter som sivet ut. Burma forsvant nærmest fra verdenskartet (Den norske Burmakomité, 2012). Regjeringen blokkerte nettsteder som inneholdt ord som ble ansett som mistenkelige, for eksempel Burma, narkotika, militære myndigheter, demokrati, studentbevegelser og menneskerettigheter. Brukerne kunne noen ganger klare å komme seg inn på hjemmesiden til DVB og BBCs Burma-tjeneste, men fikk ikke full tilgang til innholdet på sidene. Regimet sperret også ofte tilgangen til nettsider som tiltrakk mange brukere på en gang, samt store vedlegg som var knyttet til politiske spørsmål. Meldinger sendt via e-post tok ofte flere dager før mottakerne mottok dem i innboksen, da ofte med vedleggene fjernet. Regjeringen sperret også tilgangen

til gratis e-posttjenester som Yahoo og Hotmail, samt Internettelefoner og meldingstjenester tilbydd av Gmail, Gtalk og Skype (Department of State 2008: 685). Dette stoppet likevel ikke alle. Når juntaen strammet grepet rundt utgående e-post brukte demonstrantene chat-tjenester, Wikipedia og Facebook for å fortsette å levere informasjon. Mange demonstranter brukte andre former for kommunikasjon via nettet, som f.eks. Yahoo Messenger for å fortelle om hendelsene som utspilte seg i Burma (Mottaz 2010: 4), men de aller fleste dro over grensene.

Hjelpeorganisasjoner

Mye av støtten til eksiljournalistene kommer fra andre organisasjoner på nett.

Hjelpeorganisasjoner som *Reporters Without Borders* (RSF), *Committee to Protect Journalists* (CPJ) og tidligere nevnte *Media Helping Media* (MHM) er noen av flere organisasjoner som hjelper og støtter journalister i eksil. Da 80 journalister flyktet utenlands i 2011, hovedsakelig fra Iran og Afrikas horn, skrev Reporters Without Borders rundt 220 brev til regjeringer og internasjonale hjelpeorganisasjoner i posisjon til å hjelpe og beskytte journalistene som måtte flykte. Samtidig hjalp de til med 72 økonomiske tilskudd og stipend (Reporters Without Borders, 2012). RSF var også med på å stifte radiokanalen Radio Erena i 2009, som kringkaster sendinger via satellitt til eritreere i Eritrea. Eritrea er det landet i verden med minst ytringsfrihet og Radio Erena er den eneste kanalen som gir titusener av mennesker i Eritrea nyheter fra en uavhengig kilde (RSF, 2012). Deres 'Guidelines for Exiled Journalists' (2009) er en av flere brosjyrer på nett som gir tips og råd om asylmuligheter i forskjellige byer både i og utenfor Europa, kontaktinformasjon til forskjellige hjelpeorganisasjoner, samt det mer praktiske og etiske med prosessen. De svarer på de mest åpenlyse spørsmålene for en journalist på flykt, som «Hva gjør jeg nå?» «Hvem tar jeg kontakt med?» og «Hvem kan jeg stole på?».

Committee to Protect Journalists har også en «Security Guide» tilgjengelig på nettet.

Denne tar for seg alt fra hvordan reagere i farlige situasjoner, hvordan lage sterke passord til dokumenter og hvordan håndtere PTSD (Post-traumatic stress disorder). Både RSF og CPJ hjelper også journalistene med skuddsikre vester, forsikringer, økonomisk støtte og hjelpe- og kriselinjer på telefon. De tilbyr samtidig hyppige rapporteringer fra alle stengte regimer og blir ofte brukt som en mellommann mellom eksiljournalister og internasjonal presse (Smyth, 2012).

3.4 Democratic Voice of Burma

Den største eksilorganisasjonen som ble dannet under det militære regimet, og som mottok stor støtte fra slike hjelpeorganisasjoner, var norskbaserte Democratic Voice of Burma. Organisasjonen vokste fram som et resultat av den norske politiske støtten til folket i Burma etter at Aung San Suu Kyi vant Fredsprisen i 1991. Bedre kjent som “*Radio Burma*” ble DVB lansert juli 1992, med økonomisk støtte fra den norske regjeringen (Nordahl 2009: 23). Stasjonen har sendinger på burmesisk og har som hovedmål å informere om konflikter og hendelser i Burma. Opposisjonen, aktivistgruppene og den tidligere regjeringen som var i eksil i Burma dannet en rådgivende komité basert i Thailand, som kontrollerte klippeseksjonen og redigeringen av materiale (Nordahl 2009: 23). I begynnelsen var en god del av stoffet samlet inn fra ulike medier i Thailand, hvor stoffet deretter ble sendt via fax og satt sammen i Norge, men etterhvert begynte organisasjonen selv å samle inn og sende egne nyhetsrapporter. (Nordahl, 2009: 23). DVB var ikke bare en mulighet for burmeserne å få informasjon om hva som foregikk innad i landet, men også utenfor. Aung San Suu Kyi tok selv kanalen inn i sin daglige rutine. Årene hun satt i husarrest holdt hun seg oppdatert ved å høre DVBs sending klokken sju. «[...] så når jeg spiste frokost klokken ni var jeg oppdatert på hva som foregikk i resten av verden» (Kyi i Stewart 1997: 95)

Selv om hovedfokuset var på radiosendinger begynte de i 2005 også å sende begrensede tv-innslag via satellitt (Nault 2009: 243). Ved å bruke satellitt var DVB mindre utsatt for sabotasje. For å kunne sabotere satellitten måtte det svært avansert teknologi til. En slik sabotasje kunne også skade signalene til andre internasjonale kanaler, noe som ville føre til mer negativ oppmerksomhet (Nordahl 2009: 27). Satellitt-TV var ikke utbredt, men ble ofte gjort tilgjengelig i avsidesliggende landsbyer slik at alle kunne få tilgang til sendingene. Det var ikke uvanlig at mange burmesere hadde uregistrerte satellitt-sendere, og samlet ofte sammen venner og bekjente for å se DVBs reportasjer (Nordahl 2009: 20).

Konfliktene som ledet opp til Safranrevolusjonen gjorde at organisasjonen jobbet døgnet rundt for å kunne tilby burmeserne informasjon. Da de tidligere bare hadde sendinger en time av gangen, begynte de i september 2007 å sende hele døgnet (Nault 2009: 243). Under demonstrasjonene i 2007 var organisasjonen nærmest den eneste kilden til informasjon innenfra Burma. Ved å sette opp kontor i Thailand hadde de muligheten til smugle video og foto ut av landet og videre til internasjonale nyhetskanaler. Utviklingen

av teknologi gjorde det mulig å sende videre informasjon på sekundet. Det var mange skjulte journalister som ofret livet sitt for å gjøre en slik informasjon tilgjengelig. Jeg vil nå se nærmere på den prisbelønte dokumentarfilmen *Burma VJ* for å få en dypere innsikt i organisasjonens praksis i Safranrevolusjonen.

3.5 Burma VJ: DVB i praksis

«When I pick up the camera maybe my hands are shaking. I may have a heavy heartbeat, but after shooting for a little while, it is OK. I have nothing in my mind. I have only my subject in my mind. I just shoot.»

Slik begynner den prisbelønte dokumentaren *Burma VJ: Reporting from a Closed Country*. Filmen er et samarbeid mellom den danske filmskaperen Anders Østergaard og eksiljournalister fra DVB og viser livet til burmesiske videojournalister og deres kamp for å gjøre Burma til en del av det internasjonale nyhetsbildet. Vi blir bedre kjent med «Joshua», en av de videojournalistene fra DVB, som er med på å filme konfliktene og demonstrasjonene under Safranrevolusjonen. Filmen begynner med konfliktene som oppsto når regimet økte bensinprisene og følger utviklingen videre mot opprøret. Opptakene vi blir vist i filmen er en del av det materialet journalistene selv sendte til internasjonal presse og som preget nyhetsbildene verden over.

Filmen viser at journalistene er utstyrt med håndholdte kamera, og bruker ulike dataprogram for å redigere og plukke ut materiale som de kan sende videre. De er konstant i livsfare ved å filme i gatene som kryr av sikkerhetspoliti, men kommuniserer stadig vekk med hverandre ved bruk av mobiltelefon. Vi ser her at bruken av mobiltelefon spilte en avgjørende rolle i de demokratiske kampene. De tillatte munkene og aktivistene å koordinere protester, og hjalp aktivistene til å holde kontakt under protestene og advare hverandre om militære bevegelser.

Landet er så strengt kontrollert at nærmest ingen tør prate til kamera i frykt for å bli arrestert eller angrepet. Vi får se «Joshua» selv filme tett på en demonstrant på torget i Rangoon. Når noen oppdager kameraet blir han tatt til avhør. Han får tilslutt gå fri, men vet at han nå er under overvåkning. Organisasjonen sender ham tilslutt til Thailand, der

han setter opp et kontor for å kunne ta imot samtaler, mail og råmateriale fra de andre borgerjournalistene i feltet. Når Joshua sitter på kontoret i Thailand begynner plutselig munkene å gå i tog hjemme i Rangoon. Fremst i toget, sammen med en av de ledende munkene går en av DVBs reportere. Vi ser tusenvis av mennesker stå på balkongene og heie på toget i det de går forbi. Andre reportere står skjult på balkongene og filmer den evigvarende rekken av fredelige demonstranter. Uten disse klippene hadde der aldri vært noen nyhets saker. Toget ender utenfor huset der Aung San Suu Kyi er i husarrest, og «Joshua» får tilsendt et fotografi av en liten, smilende kvinne skjernet og gjemt bak et gjerde.

Dagen etter får en av DVBs reportere beskjed om at munkenes hus har blitt rasert og angrepet av militære styrker. Når han drar dit for å filme oppdager han at de fleste munkene har blitt tatt avgårde i biler. Regjeringen sender en beskjed ut til folket og nekter de å samle seg i grupper på mer enn fem om gangen, men nyheten om munkene får folket til å ville kjempe som aldri før. Når de igjen, med flertallet studenter, går til gatene svarer de militære styrkene med skudd og tåregass. Alt dette fanges på kameraene til videoreporterne. Vi ser blant annet et opptak av en mann som blir skutt rett ned, en mann som senere skulle vise seg å være den japanske journalisten Kenji Nagai. Det blir også vist et opptak av en av de savnede munkene som ble funnet død i en elv. Journalister var bannlyst fra å komme inn i landet. Videoreporterne fra DVB var derfor

utenlandske journalisters øyne og ører i landet på dette tidspunktet. Det redigerte materialet fra disse hendelsene ble sendt videre fra kontoret i Thailand, og video fra demonstrasjonene nådde tilslutt alle de store internasjonale kanalene. Dette var første gang mange så Suu Kyi på årevis. Vi ser blant annet en innslag fra CNN LIVE der George W. Bush holder tale om situasjonen i Burma, samt en reportasje på BBC News. Ved å ha videodokumentasjon på drapet av Kenji Nagai ble de internasjonale konfliktene forsterket. Opptaket av den døde munken ble også et symbol for regimets nådeløshet, og spredte seg verden over.

Filmen viser også rekonstruerte montasjer av eksiljournalister som prater og diskuterer med hverandre. Disse viser drivkreftene bak handlingene. «Joshua» beskriver en slik drivkraft allerede i de første ti minuttene i filmen: *I feel the world is forgetting about us. That's why i decided to become a VR. At least I can try to show that Burma is still here.*

Blant disse montasjene finner vi også et klipp av «Joshua» som snakker med videoreportereren og aktivisten Ko Maung, som da allerede hadde sonet 12 år i fengsel.

J: Sometimes I don't see the point of what we are doing. We try so hard and we don't change a thing.

K: Nonsense. Our job is important. You can't expect a scoop on CNN. That's childish. What matter is to keep telling the truth about our country.

Denne drivkraften blir stadfestet senere i filmen når reporterne ser sitt eget materiale publisert på internasjonale kanaler.

J: For the first time I feel we can really do something.

Det kommer klart fram i filmen at reporterne ser på videojournalistikken som en samfunnsplikt og et ansvar. Et så stort ansvar at de er villige til å ofre livet sitt for å få informasjon om landet ut til resten av verden. Men er det den felles forståelsen blant de ansatte i DVB? Jeg vil nå spinne videre på uttalelsene fra filmen og se nærmere på hvordan ansatte i DVB ser på det journalistiske ansvaret i Nordahls undersøkelser fra 2009.

3.6 Journalistisk ansvar i Democratic Voice of Burma

På nettsiden beskriver DVB oppgavene sine på følgende måte:

- å tilby nøyaktige og upartiske nyheter til mennesker i Burma
- å fremme forståelse og samarbeid mellom forskjellige etiske og religiøse grupper i Burma
- å oppmuntre og opprettholde uavhengige offentlige meninger og muliggjøre sosiale og politiske debatter
- å formidle demokratiske idealer og menneskerettigheter til menneskene i Burma (DVB, 2013).

Selv om alle disse punktene går ut fra at organisasjonen skal fungere som en upartisk nyhetskilde er det fortsatt mange som stempler eksiljournalistene som politiske aktivister på grunn av at organisasjonen er i en såpass sterk opposisjon til det regjerende regimet. Mange av intervjuobjektene til Nordahl nevner at DVB ikke er fullstendig upartiske, og at dette er en del som må forbedres for å knytte nærmere bånd til den ansvarlige journalistikken. Den ene informanten Nordahl snakker med mener at agendaen er flytende:

”Ja, på en måte så prøver vi å få til et regimeskifte. Men dette er ikke hovedmålet. Det er mer

viktig for oss å informere de ulærde, gi dem informasjon om demokrati og rettigheter. Alle mediebedrifter har en agenda: Al Jazeera, BBC, Fox. Dette er noe vi også kan ha.”

Kollegaen legger til: *”Før ble vi anklaget for å være partisk på grunn av at vi jobbet for demokrati og menneskerettigheter. Men er du partisk hvis du jobber FOR demokrati? Er ikke det nettopp hele grunnlaget for arbeidet vårt?”* («F2» & «F3» i Nordahl 2009: 63)

Det er et godt poeng. Selv om de danner en opposisjon til pressen i hjemlandet, tar selve konflikten utgangspunkt i kampen for demokrati. Om det er slik som Mishra (2009) og andre medieforskere mener, at journalistikk ikke kan oppstå i et samfunn uten demokratiske verdier, hvordan kan da en demokratisk agenda falle utenfor en journalistisk ideologi? Mange argumenter for aktivismevinkelen ligger i den sterke kontrasten til regimet og mangelen på å sette de to styreformene mot hverandre, men DVB har også en regel om alltid å prøve å få uttalelser fra de omtalte partene før de publiserer en kritisk kommentar.

«Når det er snakk om hvilke nyheter som skal rapporteres er hovedfokuset satt på nyheter som dreier seg rundt regjeringens brudd på menneskerettigheter. Men det er også viktig å undersøke regjeringens side» («F2» i Nordahl 2009: 67)

Mange av informantene til Nordahl sier at regjeringen alltid nekter å kommentere, men det å gi dem muligheten er fortsatt sett på som en viktig del av nyhetssakene.

«Hvis det militære regimet ikke gir en respons stopper jeg ikke der. Jeg gir leserne et glimt av det som skjedde, og hvor mange ganger jeg ringte uten å få svar.» («M10» i Nordahl 2009: 67)

En slik tilnærming er heller ikke uvanlig i norsk journalistikk. Vi møter ofte setninger som «hadde ingen kommentar» og «prøvde å få en uttalelse fra [...]» på slutten av artikler som angriper eller omhandler offentlige personer.

Ved første øyekast skiller heller ikke språket og nyhetsformidlingen på DVBs nettsider seg fra andre norske nettaviser. Det er likevel forskjell på DVB som journalistisk organisasjon og en borgerjournalist ute i feltet. Som organisasjon har DVB tydd til mange ulike midler for å best kunne danne en upartisk journalistisk praksis. I 2004 startet DVB et «Master Training

Programme» - for å systematisere opplæringen og kapasitetsbygningen innad i organisasjonen. Programmet har vært et samarbeid mellom DVB og utdanningsinstitusjoner som Svensk Radio, Institute for Further Education of Journalists (FOJO) og Thompson Foundation for å jobbe mot å støtte frie og åpne massemedier ved å videre utvikle mediene og opplære journalister. Opplæringen søker å dekke både grunnleggende og avansert journalistopplæring, teknisk trening innen datamaskiner, Internett og opptaksutstyr (DVB i Nordahl 2009: 25). Å registrere DVB som en stiftelse heller enn en organisasjon var et stort steg i prosessen. Et klart sett av regler og statutter hjalp virksomheten og strukturen i DVB til å bli mer i samspill med norske lover (Bøckman i Nordahl 2009: 25). I dag får DVB økonomisk støtte fra de skandinaviske myndighetene, Utenriksdepartementet og Fritt Ord i Norge, Free Voice i Nederland og National Endowment for Democracy i USA (Wikipedia, 2013). Ved at DVB havner innenfor Norge og norsk lov, vil det også være mulig for dem å holde seg til de etiske reglene som fremstilles i Vær Varsom-plakaten og samtidig ta utgangspunkt i de samme normene og verdiene som andre norske medier.

Journalistene i feltet kan likevel skille seg fra medarbeiderne i Oslo. Assisterende sjefsredaktør Khin Maung Win påpeker at DVBS avdelinger ser etter ulike kvalifikasjoner når de skal ansette nye medarbeidere. «*I kontorene i Oslo og Thailand er profesjonalitet mer viktig [..]*» (Maung Win i Nordahl 2009: 71). Det viktigste kriteriet når DVB ansetter nye journalister er ifølge Khin Maung Win engasjementet for frihet og forpliktelsen til å arbeide for frie medier. «Journalister med en mangel på engasjement har ingen fremtid i DVB», forklarer han, og legger til at «*noen mennesker er svært gode journalister, men om engasjementet ikke er der vil de ikke tørre å ta en risiko.*» (Maung Win i Nordahl 2009: 71). Dette betyr med andre ord at en sterk politisk motivasjon vil overgå en den journalistiske kunnskapen, og at alle journalistene i DVB vil styres av en politisk motivasjon og agenda.

De fleste unge menneskene som jobber for DVB har fullført den videregående skolen, men mangler en høyere utdanning. Andre har studert ved universitet eller fått journalistisk trening i andre land før de ble med i organisasjonen. En av informantene sier at han har høyere utdanning fra et universitet i Burma, men setter spørsmål rundt verdien av en slik utdanning og sier at den som alt annet også bærer innspill av propaganda (Nordahl 2009: 70).

Det er heller ikke gitt at en bakgrunn i en journalistisk praksis er en fordel. En av journalistene som har fått journalistisk opplæring sier at «*Alle institusjonene og studiene lærer*

vekk hvordan man best kan få fatt i en nyhetssak, men ingen forklarer hvordan vi best kan jobbe i den situasjonen vi befinner oss i» («M8» i Nordahl 2009: 70). Det er her eksiljournalistene kan få hjelp til å stryke praksisen ved å kontakte hjelpeorganisasjonene som er nevnt tidligere. Selv om de tar til seg de etiske verdiene som Mishra nevner i «Becoming a journalist in exile» vil de viktigste punktene fortsatt omdreie journalistenes sikkerhet. Her kan de ta nytte av RSFs brosjyrer som nærmere forklarer hvordan journalistene bør reagere i ulike farlige situasjoner.

Selv om eksiljournalistene hadde hatt en lang journalistisk utdanning ville de fortsatt møtt på vanskelige problemstillinger i feltet. Journalistene i feltet vil heller ikke møte like store journalistiske krav som journalistene som rapporterer videre fra hovedkontorene, da hovedoppgaven deres vil være å avdekke og få informasjon om ellers skjulte saker. Det er her organisasjonen skiller seg fra de vestlige praksisene, og det disse kildene som fører til spørsmål rundt en politisk aktivisme.

Som vi har sett tidligere er eksiljournalistenes største rolle å formidle en visuell dokumentasjon i form av video og fotografi, men det er opp til DVB som organisasjon å ta det ulike materialet til seg for å videreformidle en nyhetssending og/eller en reportasje. Det er derfor viktig å skille mellom de to ulike journalistrollene, da den ene fort kan overlape den andre. Fotografier av grusomhet kan gi mange responser. De kan gjenspeile både et rop om fred, et rop om hevn eller bare føre til ren forundring (Sontag 2003: 12). For å tolke og definere budskapet som ligger bak et fotografi trengs det en dypere kunnskap rundt den gitte konflikten, og det er her journalistens hovedrolle ligger. Det er først når journalisten skal skape en tekst som går til bildet at han/hun møter på de problematiske avgjørelsene, og det er denne prosessen som kan føre til at enkelte nyhetsdekninger blir sett på som propaganda eller aktivisme. DVB har formet sine egne presseetiske regler for å forhindre at reportasjene framstår som propaganda. De tar til seg mange av punktene i Vær Varsom-plakaten, og forsøker blant annet alltid å få en uttalelse fra opposisjonen. Likevel er det fortsatt mange som mener at organisasjonen ikke kan defineres som en journalistisk praksis.

Neste del vil rette fokus på slike problemstillinger. Hva er det som gjør at en slik form for samfunnskritisk journalistikk blir betegnet som aktivisme?

4. Nye medier: journalistikk og aktivisme

Vi har sett på hvordan en eksilorganisasjon fungerer. Nå skal vi igjen se nærmere på den journalistiske ideologien. Utviklingen av nye medier fører med seg mange nye subjektive journalistiske praksiser. Hva er fordelene og ulempene med disse, og bør/kan slike former for skjulte medier møte de samme journalistiske kravene som den vestlige journalistikken? I denne delen vil jeg se nærmere på hvordan andre land har tatt til seg og brukt de nye medieformene i tider fylt med konflikt og opprør, og på hvilke måter en slik bruk utfordrer eller støtter en journalistisk praksis.

4.1 Journalistikk eller politisk aktivisme?

Når nyhetssakene kommer fra journalister uten en gitt bakgrunn i journalistisk praksis og etikk er det lett å stille spørsmål rundt formidling og budskap. Skillet mellom politisk aktivisme og en ren nyhetsjournalistikk vil raskt skli over i hverandre i den uavhengige journalistikken. For å kunne skille mellom disse to er det viktig å se nøye på de nyhetssakene som blir fremstilt. Er nyhetssakene objektive og inkluderende, eller gjenspeiler de et subjektivt syn på konfliktene?

Bokmålsordboka (2013) forklarer begrepet *aktivisme* på følgende måte:

aktivisme aktivisme, m1, politisk retning som går inn for direkte inngrep el. handlinger

Det er ingen tvil om at nyhetssaker som kommer fra eksilmedier hovedsakelig vil være både politiske og konfliktorienterte. Optimistiske nyheter om økonomisk vekst er mer eller mindre ikke nyhetsverdige, da det gir liten kontrast til de såkalte *støttende mediemetodene* i hjemlandet. Journalister i eksil vil prioritere å dekke konflikter og hendelser som ikke får spillerom i hjemlandet. Nettsider knyttet til diaspora og eksiljournalistikk tar for eksempel ofte utgangspunkt i ulike demonstrasjoner og kjemper for løslatelse av fengslede aktivister. Agendaen er i stor grad politisk, men det å ha en politisk agenda behøver ikke nødvendigvis å bety at det er snakk om politisk aktivisme. Det vil være det samme som å dømme den venstrevridde avisen «Klassekampen» for å bedrive aktivisme. For nærmere å kunne definere

en agenda er det viktig å se nærmere på utformingen av selve nyhetssakene og finne den *subjektive* betegnelsen.

Et viktig aspekt ved de uavhengige nyhetssakene ligger i språkbruken. Det er ikke uvanlig at valg av ord som brukes for å forme den regjerende makten er brukt på en måte som støtter en valgt diskurs. Mange av journalistene i eksil har havnet midt i den pågående konflikten, og sitter ofte igjen med subjektive erfaringer som kan være med på å forme de ulike nyhetssakene. De opposisjonelle mediene er derfor ofte kritiske og fiendtlige til den regjerende makten. I mange av mediene som er knyttet til diaspora og eksiljournalistikk brukes ord og begreper for å forme og understreke den pågående konflikten. «Regime» brukes i stedet for «regjering», «diktatur» i stedet for «lederskap», «propaganda» i stedet for «informasjon» o.l. Kontroversielle temaer rundt politikk får ofte størst oppslutning, og mange av nettsidene har en opposisjonell politisk identitet som står som en motsetning til lederskapet (Skjerdal i Orgeret & Rønning 2009: 334). Bourdieu nevner at en «innvandring av nye ideer» sjelden skjer uten at ideene gjøres skade på. Det er fordi innvandringen skiller de kulturelle produktene fra de systemene av teoretiske holdepunkter som de bevisst eller ubevisst er definert i forhold til (Bourdieu 1996: 38). Eksiljournalistikken vil her skille seg fra både den vestlige journalistiske ideologien og propaganda som ideologi, men vil ha større kunnskap om den sistnevnte. Bourdieu mener at det er i egenskap av å være strukturerte og strukturere redskaper for kommunikasjon og kunnskap at de «symbolske systemene» (her: eksiljournalistikken) fyller sin politiske funksjon som instrumenter til å påtvinge eller legitimere et herredømme. De bidrar til å sikre en klasses herredømme over en annen gjennom å bringe sin egen styrke som forsterkning til de styrkeforholdene som ligger til grunn for dem, og slik bidrar til «temmingen av de underordnede» (Bourdieu 1996: 42). Det han mener med dette er at det med opposisjonelle medier vil oppstå en kamp om den dominerende ideologien. Det er ikke naturlig at en demokratisk uavhengig presse oppstår samtidig som konfliktene pågår. For å komme dit trenger propagandaen et motstykke. I spørsmålet rundt en politisk agenda svarer redaktøren av Ethigeromany.de følgende:

«Siden er ikke farget av noe politisk parti. Siden spiller ut på menneskelige og demokratiske rettigheter. Den gir en stemme til politiske fanger i Etiopia og kjemper for ytringsfrihet og frie medier.» (Skjerdal i Orgeret & Rønning 2009: 325)

Redaktøren sier her det samme som Nordahls kilder fra DVB. Eksilmediene vil være en

brikke i kampen for demokrati. Undertonen er at det styrende regimet vil blekne når den rasjonelle tenkingen får spillerom. Det er derfor gitt at rapporteringen blir påvirket av konflikt. Ved å studere medier med innspill av subjektivitet vil utfordringen være å se nyhetssakene i henhold til etiske regler og journalistiske verdier. Det er for eksempel ikke uvanlig at internasjonale medier tar utgangspunkt i uavhengige nyhetssaker når de skal rapportere videre. I tilfeller hvor nyhetssaker kommer rett fra eksiljournalister og diaspora på nett, er det derfor viktig å foreta en grundig bakgrunnsjekk. Skjerdal viser til et eksempel på dette området, der Aftenposten i en utgave omtaler Etiopias statsminister som diktator, selv om det er et begrep som aldri har blitt stadfestet eller brukt i tidligere rapporteringer (Skjerdal i Orgeret & Rønning 2009: 335-336). Det er derfor viktig å sette søkelyset mot selve språket og de forskjellige ytringsformene som blir brukt.

Om en språklig diskurs blir dratt for langt kan til og med eksilmediene ende opp med å ha innspill av propaganda. Et eksempel på dette er den arabiske kringkasteren Al Jazeera. En rekke korrespondenter skal den siste tiden ha trukket seg i protest mot det de kaller «kanalens politiske instrumentalisering», det at nyhetene styres av doble standarder. «Før den arabiske våren, var vi en stemme for forandring – en plattform for kritikere og politiske aktivister i hele regionen. Nå har Al Jazeera blitt en propaganda-kanal», sier tidligere korrespondant Aktham Suliman til Der Spiegel (Østtveit, 2013). Det er viktig for journalistene å finne en måte å styre unna denne utviklingen på. Journalistikk må i henhold til den vestlige ideologien innebære en *høyt oppdrevet selvrefleksjon* av egne metoder og over forholdet mellom metode og erkjennelse. Den vil gjennom *åpen selvkritisk refleksjon over eget ståsted og egne metoder* kunne fremstå med ny kraft – og med en større håndverksmessig bevissthet om muligheter og begrensninger ved eget fag (Eide, 2004: 16). Om nyhetssakene er rent subjektive vil de fort kunne miste nyhetsverdi.

Det er lett å stemple eksiljournalistikk som politisk aktivisme. Felles for journalistene er at de ønsker forandring. Det er likevel forskjell på de ulike mediene. Agendaen til de ulike eksilorganisasjonene kan være ulike. Der noen prioriterer å få informasjon om konfliktene ut av landet for å få internasjonal støtte, bruker andre de samme plattformene til å samle og overtale borgere til å handle på vegne av opposisjonen. Det er disse språklige diskursene som gjør at organisasjoner blir betegnet som journalistiske eller aktivistiske.

4.2 Nye medier og konflikter

Med utviklingen av Facebook, Twitter og andre sosiale plattformer er det nå lett å kommunisere interaktivt med mennesker fra ulike samfunn. Denne utviklingen utfordrer det som Habermas (1996) viser til som medienes offentlige sfære. Han definerte den offentlige sfæren som «et nettverk for formidling av informasjon og synspunkter». Kommunikasjon mellom ulike publikumsgrupper om politiske og sosiale spørsmål utgjør et grunnleggende element i deltakende demokratier, og Habermas hevder at ytringsfrihet og likestilling er viktige forutsetninger for driften av den offentlige sfæren i samfunnet (Habermas i Antony & Thomas 2010). Forestillingen om den offentlige sfæren ga mer relevans til medienes rolle som agendasetter, men den økende teknologiske utviklingen har ført til at publikum ikke lenger er begrenset. Økningen av interaktive medier har nå ført til en mer internasjonal deltakelse i et virtuelt miljø. Ved bruk av blogger, video-deling og andre former for deltakende publisering har borgere nå potensialet til å sette dagsorden selv. Nye medieplattformer lar borgere kommunisere både lokalt og internasjonalt, og den tradisjonelle modellen er ikke lenger den primære kilden til den offentlige dagsordenen (Antony & Thomas 2010).

Mennesker i sensurerte regimer er avhengige av en interaktiv kommunikasjon for å kunne ha tilgang til å videresende informasjon, og det var ikke bare Burma som benyttet seg av den nye teknologien for å fremme eller svekke politiske konflikter. De nye plattformene har også spilt en viktig rolle i andre politiske demonstrasjoner. Det har vokst frem flere organisasjoner under konflikt som har en sterkere tilknytning til politisk aktivisme. For å kunne identifisere noen av de virkemidlene som blir benyttet i de ulike rapporteringene vender vi tilbake til antikkens retorikk. I *Retorikken* omtaler Aristoteles tre ulike overtalelsesgrunner, nemlig *logos*, det vil si logiske argumenter, *ethos*, det vil si personlighet eller karakter, og *pathos*, det vil si lidenskap eller følelser (Østerud i Von der Lippe 2004: 188). Jeg vil bruke disse som bakgrunn når jeg nå nærmere ser på andre opposisjonelle organisasjoner.

Tunisia/Egypt - Facebook

Revolusjonen som styrtet presidentene i Egypt og Tunisia i januar og februar i fjor fikk blant

annet hjelp av to hemmelighetsfulle tunisiere kjent som «Foetus» og «Waterman» og organisasjonen Takriz. Denne organisasjonen formet et internettsamfunn for tunisiere dedikert til ytringsfrihet, kritisk refleksjon og debatt. I likhet med DVB i Burma ble hjemmesiden til Takriz etter hvert blokkert av den tunisiske regjeringen, sammen med blant annet hjemmesidene til Amnesty International og RSF, men denne organisasjonen stoppet heller ikke der. Et eldre medlem av Takriz i 30-årene kjent på nettet som «Ettounsi» startet deretter TuneZine, et humoristisk politisk webzine (internettmagasin) og forum som inspirerte mange tunisiere til å ville kjempe for ytringsfrihet og demokrati. TuneZine gjorde Ettounsi berømt i Tunisia, men han ble likevel raskt arrestert, og døde tilslutt av hjertestans i ung alder (Pollock 2011: 73).

I 2008 brøt protester med fokus på korrupsjon og arbeidsvilkår ut i Tunisias gruvedriftregion, nær byen Gafsa. Seks måneder med sporadiske demonstrasjoner toppet seg da sikkerhetsstyrkene åpnet ild som drepte én og skadet 26. Hendelsen førte til hundrevis av arrestasjoner. Dette gjorde at Takriz sendte medlemmene sør, i håp om å kunne danne et bakkenettverk ved å styrke relasjoner med den lokale fagforeningen og andre unge aktivister. Det brøt ut mange protester i gatene og dusinvis av mennesker ble drept. Aktivistene tok også her nytte av mobiltelefoner og videokameraer for å dokumentere hendelsene. En av de mange videoene som ble spredd på nettet viste Kasserine sykehus i kaos, der mennesker i desperate forsøk prøvde å behandle skadde tunisiere. Denne videoen viste også et skremmende bilde av en død ung mann med hjernemasse tytende ut av hodet. Det var Takriz som smuglet en CD med videoen over den algeriske grensen og streamet den på nettet via siden MegaUpload. Deretter videresendte de den til Al Jazeera, en TV-kanal som hadde potensialet til å nå mennesker uten Internett-tilgang. Videoen ble postet og delt hundrevis av ganger på både YouTube og Facebook, og dannet sinte tilskuere over hele Nord-Afrika og Midtøsten (Pollock 2011: 77).

I Egypt var det også industrielle opptøyer i 2008, i dette tilfellet i byen Mahalla i Nildeltaet, der tekstilarbeiderne var ferd med å gå i streik. Ahmed Maher, en 27 år gammel sivilingeniør og aktivist hørte om opptøyene og bestemte seg for å hjelpe ved å organisere flere demonstrasjoner i Kairo. I begynnelsen brukte de egyptiske arrangørene brosjyrer, blogger og forum for å nå borgerne. Da de tilslutt dannet en Facebook-side ble de forbauset over å se at de hadde fått 3000 følgere den første dagen. I følge Maher var hovedmålet med gruppen å inspirere og motivere folk til å si nei til regimet (Pollock 2011: 74). Aktivistene brukte også

de sosiale mediene til å lure sikkerhetsstyrkene. De la ut møteplasser på nett for å så endre den via telefon kort tid på forhånd. På denne måten tok det lenger tid før styrkene klarte å bryte opp i protestene (Pollock 2011: 80).

Konfliktene varte i flere år. I juni i 2010 var en ung dataprogrammerer ved navn Khaled Said på en Internettkafé i Alexandria da han ble dratt ut av to sivilkledde politimenn og slått i hjel i gaten. Politiet påsto han motsatte seg arrest. Familien sier at han hadde en video som viste at politiet bedrev narkotikahandel, og at myndighetene fryktet at han ville dele videoen ved å opplaste den på YouTube og/eller Facebook. Said ble et revolusjonerende ikon for konfliktene når likbleke bilder av den døde, mishandlede kroppen hans ble lastet opp på Facebook. Disse bildene ble tatt av broren Ahmeds mobiltelefon, «We are all Khaled Said» dukket opp som en enormt innflytelsesrik støttegruppe på Facebook, og nådde et punkt 1,5 millioner medlemmer. Hassan Mostafa, en av de største lokalaktivistene så bildene av Said på mobiltelefonen og brukte umiddelbart sin egen Facebook-side til å samle en protest utenfor politistasjonen (Pollock 2011: 74). «We are all Khaled Said» er fortsatt en aktiv gruppe, og deler fremdeles informasjon om de pågående konfliktene.

Tunisierne og egypterne tok også nytte av de mer åpne formene for kommunikasjon i et ellers stengt regime, og mange av kommunikasjonsmåtene minner om de vi har sett tidligere i Burma. Det er likevel store forskjeller mellom Takriz og DVB.

Når Ben Ali ble gjenvalgt i 2009 var det den siste dråpen for Foetus. Han mente at folk var for redd til å handle. *“So we turned up the heat in the stadiums and started boiling the Internet [...] We decided to fuck everybody,”* sier han i et intervju med Technology Review. Waterman sier at de *“had to ‘electroshock’ them to get people to do that last step [...] Then we built momentum, momentum, momentum.”* (Pollock 2011: 74).

Samtidig som Takriz ble hardere og sintere mistet den tiltro av mange tunisiere. Den aggressive tilnærmingen var bare en av ulike taktikker gruppen brukte for å engasjere. De lekket også kontroversielle dokumenter og brukte gatekultur, slang og obskøniteter til å fyre opp gateungdommen. Gruppen så ut til å ha en mer anarkistisk agenda, og mange tilhengere meldte seg ut (Pollock 2011: 74). Bildene og videoene som blir lagt ut på Facebook blir i dette tilfellet brukt til å provosere tunisierne og få dem til å handle. Ser vi denne organisasjonen i lyset av Aristoteles’ overtalelsesgrunner vil den spille på *pathos*, lidenskap

og følelser. Den vil ikke bære et like stort preg av *logos*, eller *ethos*. Denne organisasjonen vil ikke ha noen naturlige tilknytninger til en journalistisk praksis, og kan derfor betegnes som en mer aktivistisk gruppe. En av Nordahls informanter fra DVB sa tidligere at det var viktigere for organisasjonen å informere de ulærde og å gi dem informasjon om demokrati og rettigheter enn å få til et regimeskifte, men hos Takriz vil et regimeskifte være selve hovedmålet.

Iran - Twitter

Et annet kjent eksempel når det gjelder sosiale medier er bruken av Twitter under presidentvalget i Iran i 2009. Regjeringen i Iran prøvde å skjule og forkle protestene som foregikk i gatene, og vanlige borgere i Iran begynte å bruke Twitter for å holde på kommunikasjonen med utlandet. Tweetene inneholdt som regel informasjon om demonstrasjoner, dødsfall og fengslede aktivister. De kartla også områder som inneholdt mye uro og vold. Folk utenfor Iran kunne hjelpe demonstrantene ved å «retweete» og videresende informasjonen slik at den nådde flest mulig. Denne bruken av Twitter hadde to formål: Å informere andre iranere om det som foregikk, og samtidig å informere verden utenfor. Twitter ble etter hvert så viktig for de iranske demonstrantene at det amerikanske utenriksdepartementet ba Twitter Inc. om å utsette en vedlikeholdsoppdatering som ville ført til at siden hadde vært nede i løpet av Irans dagtid (Fitton et al 2010: 235).

Viktigheten av «retweets» under presidentvalget og konfliktene i Iran understreker de nye mediens potensiale til å forme sin egen dagsorden. Det at andre Twitter-brukere utenfor Iran engasjerte seg i saken gjorde at konfliktene også tilslutt endte opp i den trykte pressens dagsorden. Ved at iranerne brukte #iranelection som fellesnevner for de ulike tweetene hadde vestlige journalister muligheter til å samle sammen og opparbeide ellers utilgjengelig stoff om ulike hendelser i Iran. Som vi har sett som eksempel i Burma-konfliktene kan et slik stort internasjonalt engasjement føre til blant annet boikott av varer og utestenging av ressurser, og kan derfor ha negative konsekvenser for regimer som er avhengig av vestlig støtte. Ved at Twitter er brukergenerert vil denne formen for informasjon falle innenfor en *ethos* ved at den har innspill av personlighet og karakteristiske beskrivelser. Den vil ikke ved første øyekast bære preg av en politisk aktivisme, men heller innebære en ren nyhetsformidling.

India – Video og fotografi

En annen form for journalistikk som blant annet har fått stor oppslutning i India er den såkalte «sting-journalistikken», som også tar bakgrunn i politiske konflikter. Dette begrepet blir brukt om en type journalistikk som foregår undercover. I en slik praksis vil journalisten skaffe innpass i gruppen eller gruppene han eller hun prøver å avdekke. Denne formen for journalistikk bruker skjulte videoopptak og fotografering som hjelpemidler. I den journalistiske aksjonen som ble kalt «The Tehelka sting» i 2001 klarte indiske journalister å legge fram bevis om at både daværende finansminister og lederen av det regjerende partiet lot seg bestikke av penger. Etter denne hendelsen var det mange som tok saken i egne hender. Så mye som 11 medlemmer i parlamentet mistet jobben i 2006 etter å ha blitt filmet under ulovlige forhandlinger (Guardian, 2013). En slik form for overtalelse vil være nærmest *logos*, ved å spille på en form for dokumentasjon.

En fellesnevner for alle disse hendelsene er bruken av sosiale medier til å arrangere og gi informasjon rundt demonstrasjoner og hendelser. På lik måte som eksiljournalistene og reporterne i DVB er hovedmålet å fortelle hjemlandet og resten av verden om ulike begivenheter for å styrke opposisjonen og undergrave regimet. Felles for de ulike gruppene er at de tar i bruk mobiltelefoner og andre digitale apparater for å kunne dokumentere hendelser, men som vi har sett kan praksisene være veldig ulike.

4.3 Hva er så eksiljournalistikk igjen?

La oss nå gå tilbake til eksiljournalistikken. Tidligere nevnte jeg eksiljournalistikkens rolle vil være å informere internasjonale medier om pågående konflikter i hjemlandet, og samtidig gjøre informasjonen tilgjengelig for lokalbefolkningen. Jeg nevnte også at en slik type journalistikk ikke vil ekskludere diskusjonsforum og andre former for interaktivitet, men heller fokusere på nyhetsformidling som praksis. Democratic Voice of Burma er et eksempel på en eksilorganisasjon ved at den dannet en praksis som ellers hadde vært utilgjengelig i det dominerende området. Eksiljournalister vil være journalister i eksil som sender informasjon og bilder videre for å informere om hendelser som ellers blir gjort utilgjengelige og eksiljournalistikk vil derfor bare kunne oppstå i et samfunn under sensur.

En slik praksis vil spille på både *ethos*, *pathos* og *logos* ved både å formidle nyhetssaker, fotografier og subjektive skildringer og vil derfor ha en sterkere tilknytning til journalistikken enn den vil til aktivismen. Når vi nå har sett på andre former for mediebruk i lukkede regimer kan vi definere eksiljournalister som borgere som rapporterer nyheter til ellers uvitende borgere. Disse borgerne vil være innenfor det journalistiske idealet ved både å ha fokus på informasjonsformidling og en demokratisk agenda. Jeg vil konkludere med at det som skiller journalistikk og aktivisme er *kriteriet om en ren nyhetsformidling*. Der aktivistene i Tunisia bruker mediene til å *overtale* vil eksiljournalistene bruke mediene til å *informere*. Dette kan sies å være eksiljournalistikkens ideologi.

Andre problemer eksiljournalistikken møter på ligger som vi har sett i nyhetssakenes subjektivitet. Disse subjektive problemene springer ut fra den vestlige idealjournalistikken, som til en hver tid er møtt med kravet om å være objektiv og upartisk. Det er nå likevel mange forskere som stiller seg kritisk til en slik ren objektiv journalistikk og som promoterer en mer subjektiv og inkluderende journalistikk.

4.4 Mot en ny ideologi?

Tidligere i oppgaven nevnte jeg den vestlige idealjournalistikken - den tradisjonelle og dominerende journalistikken hvis største kriterier spiller på objektivitet og nøyaktighet. Det er ikke bare eksiljournalistikken som skiller seg fra denne. Mange av problemstillingene eksiljournalistikken møter på, dominerer også andre nye former for journalistikk. Den teknologiske utviklingen har ført til at de fleste nå kan ta på seg en interaktiv journalistrolle. «Borgerjournalistikk» er et begrep som har blitt mer og mer vanlig i dagens samfunn, og betegner borgerens muligheter til å kunne nå et internasjonalt publikum ved bruk av interaktive forum. De største forskjellene mellom praksisene kan sies å være disse:

En tradisjonell journalistikk samler materialet til en uavhengig historie med liten eller ingen deltakelse fra mottakerne. Den krever stødige kilder i form av intervjuer eller dokumentasjon og har en sterk kildekritisk tilnærming. Journalistene er som regel utdannede journalister som spiller på objektivitet og rettferdighet. Denne typen journalistikk vil søke seg mot et massepublikum.

Nyere former for journalistikk retter seg mer etter folkemengden. Her vil sakene formes av biter og deler, ofte ved lesernes deltakelse. Denne går ofte ut fra subjektivitet og personlige synspunkt og lar nesten alle former for kommentarer komme til. Journalistene behøver ikke ha journalistisk bakgrunn. Slike nye typer for journalistikk har en varierende mottakergruppe og kan ofte være begrenset. Det er her opp til mottakerne å rette på potensielle misbruk av sjangeren (Sterling 2009: 298).

Her er vi igjen tilbake til kampen mellom *det objektive* og *det subjektive*. Michael Schudson (1978), Gaye Tuchman (1972), Stuart Allan (1999) og andre teoretikere har identifisert den sentrale tanken om objektivitet til dannelsen av journalistisk profesjonalitet i andre halvdel av det nittende århundre og begynnelsen av det tjuende århundre i USA og Storbritannia (Allan 2005: 56). Det har i det siste vokst fram en tro på at de tradisjonelle måtene å drive internasjonal journalistikk på ikke lenger er gyldig i en verden i rask forandring. Mange forskere avviser nå mange av de grunnleggende prinsippene, inkludert det som har blitt sett på som kriteriene for en god journalistikk, nemlig rettferdighet, objektivitet og balanse. Disse kaller seg utviklingsjournalister, og fokuserer på en journalistikk sett i lys av forandringer og begivenheter. Den skiftende naturen av verdens hendelser gjorde at mange vestlige korrespondenter til å stille spørsmål rundt praksis og ytelse. I møte med konfliktdekning på 2000-tallet begynte noen utenlandskorrespondenter å likestille det å 'bedrive journalistikk' med å 'gjøre godt', og hevder at journalistikken bør bli sett på som en moralsk virksomhet (Bell i Williams 2011: 14).

Internasjonal journalistikk og vestlige praksiser

Politiske, teknologiske, økonomiske og kulturelle forandringer har fått mange til å stille spørsmål ved praksisen, ytelsen og fordommene i den internasjonale journalistikken. Internasjonal journalistikk er i en tilstand av en underlagt multi-dimensjonal forandring. Ikke bare er vestlige utenlandske korrespondenter holdt ansvarlige for feilrapportering og uriktige fremstillinger av hendelser i verden, men de vestlige verdiene rundt journalistikk blir overført til land i Asia, Afrika og Latin-Amerika. Dette produserer praksiser som er uharmoniske til behovene og kravene til disse samfunnene (Williams 2011: 13). Utviklingsjournalistene avviser mange av de grunnleggende prinsippene i vestlig journalistikk, da spesielt forpliktelsen til avstand og objektivitet. Rollen som nøytral observatør blir ansett som problematisk i nylig selvstendige samfunn som søker å bygge opp nasjonen og skape

økonomisk vekst. De mener det ikke nødvendigvis er to sider av hver sak. Som medmennesker ser vi rett og galt, rettferdig og urettferdig, positive og negative effekter, venner og fiender. Vi er partiske (Williams 2011: 14). Tidligere BBC utenrikskorrespondent Martin Bell, er en av mange som mener at journalistikken må være mer involvert i saker og hendelser som er med på å forme den moderne verden. Han mener journalistikken han har praktisert hele livet er utilstrekkelig for å løse det han selv ble konfrontert med på Balkan. Han er kritisk til distanseringen som preger tradisjonen han kaller «*tilskuerjournalistikk*» og argumenterer for en utskifting av den objektive tilnærmingen som har vært en del av den angloamerikanske journalistikken i det tjuende århundret. For å komme nærmere kjernen må denne erstattes med en «*nærhetsjournalistikk*»: en journalistikk som bryr seg så vel som *vet*, som er klar over sitt ansvar og som ikke vil stå nøytralt mellom godt og vondt, rett og galt, offeret og overgriperen (Bell i Williams 2011: 14). Som vi har sett tidligere mener også journalistene i DVB at det vil være umulig å ha en ren objektiv tilnærming til konfliktene i hjemlandet, og at det først og fremst må dannes en *opposisjon* for å kunne løse de pågående konfliktene. Kempf mener også at internasjonale journalister har en tendens til å vise en gitt apati over sakene de rapporterer. Han mener at de lokale journalistene som rapporterer fra konfliktrammede samfunn ikke vil være i stand til gjøre det uten en analyse av de samfunnsmessige oppfatningene som utgjør konfliktene og motsetningene de genererer. Den vil derfor alltid være preget av subjektivitet (Kempf 1998: 23). Denne subjektiviteten vil likevel være knyttet til journalisten som er utenfor feltet og derfor igjen bære preg av vestlige praksiser, noe som igjen kan føre til en mer distansert rapportering.

Mot en inkluderende journalistikk

Mange ordinære journalister har blitt fritalende tilhengere av subjektivitet til som en måte å utfordre mytene om objektivitet, men noen er fortsatt kritiske. Myra McDonald (2003) mener at det kan fremkomme negative sider ved en glorifisering av subjektivitet:

«Subjektivitet kan innta svært ulike former, men bare noen av disse kan hjelpe formasjonen av kunnskap. En selvrefleksivitet som journalister og foredragsholdere utøver, kan føre til en bedre forståelse av diskursive konstitueringer fra egen side, men en mer selvopptatt presentasjon oppmuntrer en absorpsjon i personlighet som er mer beslektet med beundringen av kjendiser» (McDonald i Allan 2005: 57)

Andre forskere mener at dette problemet kan løses ved å basere nyhetssakene på både objektive og subjektive kilder. I studiet «De-Westernizing Media Studies» mener James Curran og Myuang-Jun Park at den tradisjonelle journalistikken er styrt av en minoritetstradisjon, der de vestlige mediebedriftene dominerer markedet ved å henvise til hverandre. Vanligvis vil det være fokus på London-baserte dominerende mediebedrifter med sporadiske henvisninger til kontroverser i USA og andre steder. De mangfoldige nettsidene som omdreier etniske, religiøse, miljøkritiske, pasifistiske og andre reflekterende spørsmål blir i stor grad ignorert (Allan 2007: 57). Stuart Allan mener at det ideelle er å samle stoff fra mange ulike kilder og benytte slike nettsider. Han bruker George Orwells journalistrolle under andre verdenskrig som et kroneksempel på god journalistisk praksis. I 1945 når det nazistiske imperiet holdt på å falle, reiste Orwell til kontinentet som observerende krigskorrespondent og skrev alt i alt fjorten artikler. Han tok til seg alle de beste elementene fra den journalistiske stilen – umiddelbarhet, klarhet, og aktualitet. Sakene var både generelle og spesifikke, og kildene var varierte. Orwell fikk informasjon fra øyevitner, den vanlige mannen i gata og ledere med politiske standpunkt. Ved å blande ulike former for kilder inn i journalistikken klarte Orwell å få fram både subjektivitet og objektivitet gjennom en journalistikk som ga uttrykk for ulike stemmer (Allan 2007: 63). Allan mener at distansen vil svekkes om man inkluderer de nye formene for journalistikk i nyhetssakene.

Curran og Park ser på den subjektive journalistikken som et viktig innspill for å danne en mer samfunnsrelevant journalistikk. Alternative medier utøver en journalistikk som er sterkt knyttet til forestillinger om sosialt ansvar. Disse mediene bytter ut den dominerende objektivitetsideologien ved å støtte og bruke opposisjonelle praksiser. Praksisene går ofte ut fra øyevitner som aktive deltakere – en oppgradering av de populistiske tilnærmingene i tabloidaviser. De søker å finne en ny, populærradikal måte å rapportere på (Atton 2003: 267). Uavhengigheten til borgerjournalistene kan fungere som et friskt pust i et ellers økonomisk konkurrerende marked. En av fordelene med borger- og eksiljournalistikk er at den kan poste informasjon om hendelser samtidig som de skjer, og på denne måten nedtegne hendelsene med mange og varierte personlige synspunkt i stedet for en enkel oppsummering (Sterling 2009: 298). Beriket med ulike oppfatninger av både statsborgerskap og journalistikk, og praktisert innen forskjellige politiske regimer rundt om i verden, har borgerjournalistikken mulighet til å ta tilstedeværelse både utenfor, gjennom og innenfor dagens tradisjonelle nyhetsmedier (Allan & Thorsen 2008: 11).

4.5 Kildekritikk og etikk

Allans (1999) idealjournalistikk kan være ideell for uavhengige nettaviser, men møte på problemer i tilknytning til den trykte pressen. Sigurd Allern mener de to viktigste grunnleggende kravene til en nyhetsartikkel eller reportasje er at opplysningene som gis er relevante for det som skal belyses og at informasjonen er pålitelig. Han nevner fem kildekritiske prinsipper som journalisten bør følge:

1. Undersøk hvilken reell kompetanse kilden har på det aktuelle feltet. Hvor har kilden kunnskapene sine fra?
  2. Er valget av kilder og kildemateriale relevant for det som skal belyses?
  3. Hvilke motiver har kilden for å gi opplysninger? Hvilke interesser representerer kilden? Hvilken rolle har kilden selv i den saken som omtales?
  4. Kontroller om kildematerialet og kilden er ekte. Det finnes falske dokumenter, og det finnes personer som opplyser at de selv har vært vitner til noe, selv om de bare har annenhånds opplysninger.
  5. Skill mellom faktiske opplysninger, vurderinger og rent normative utsagn. Vær spesielt på vakt mot negative karakteristikker og meninger fra kilder som vil forbli anonyme.
- (Allern i Von der Lippe 2004: 176).

Om nyhetssakene skal inkludere forskjellige kilder som nevnt i Allans idealjournalistikk, vil det være vanskelig å skille mellom de ulike kildene og definere alle de ulike *motivene* og *kompetansene*. Samtidig må det tas i betraktning at den trykte pressen er mer avhengig av tid og rom enn nettavisene vil være. Pressejournalister har ofte også en *deadline*. De har ikke de samme mulighetene til å redigere det ferdige materialet etter det blir sendt til trykk. En slik verifisering av kilder vil derfor være en lang og krevende prosess. Økonomiske betraktninger fører til at visse typer nyheter som er svært *billige* å produsere glir lettere gjennom (Allern i Von der Lippe 2004: 147). Allern nevner at de tradisjonelle nyhetskriteriene som blant annet spiller på nærhet, aktualitet og relevans kan suppleres med påfølgende «økonomiske nyhetskriterier»:

- Jo større ressurser i form av arbeidstid, personell og penger det krever å dekke en begivenhet, følge opp eller avsløre en sak, desto mindre sjanse er det for at den blir til en

nyhet.

- Jo dyktigere kilden, avsenderen, har tilrettelagt en sak journalistisk (kostnadene ved dette betales av kilden), desto større sjanse er det for at den blir prioritert som en nyhet.

- Jo mer eksklusivt et slikt nyhetstilbud tildeles, for eksempel gjennom at journalisten kan presentere den som sin egen nyhet, desto lettere blir det til en nyhet (Allern i Von der Lippe 2004: 148).

Det økonomiske aspektet har mye å si. Nyhetsutvalget i aviser vil både påvirkes av nyhetsmedienes geografiske dekningsområde eller nedslagsfelt og av konkurransen mellom mediene (Allern i Von der Lippe: 147). I tilknytning til de økonomiske aspektene ser vi også nå at de trykte avisene har gått over til å bli mer og mer tabloide. En slik økende tabloidisering kan ses på som et resultat av nye teknologier og den økende konkurransen de medfører. Avisene blir nærmest desperate for å forsøke å bevare leserne, og bruker de midler de har tilgjengelig for å øke opplaget. De tar derfor utgangspunkt i konsumentkulturen. En slik innholdsending er blitt kritisert for å bryte ned teorien rundt «den fjerde statsmakt» ved at den sikter seg mer inn mot å underholde enn å informere. Syndebukkene blir i dette tilfellet det frie marked og dets profittsøkende eiere, selve kapitalismen. Det er hovedsakelig det at medieeierne bekymrer seg om profitt som bidrar til å dra ned den seriøse journalistikken (Sparks i Sparks & Tulloch, 2000: 2).

Michael Wolff, som skriver faste artikler i Vanity Fair, mener at «nyheter – som en vanlig, mediert opplevelse – er på vei ut», og at aviser, kveldsnyheter og nyhetsmagasin er truet. Grunnen til dette ligger i at det yngre publikummet forlater de tradisjonelle mediene for de umiddelbare og interaktive plattformene internett gir. Han peker på at de tradisjonelle nyhetsorganisasjonene har mistet den privilegerte posisjonen av å formidle verden til publikum (Freedman i Fenton, 2010: 36). Det omhandler ikke at det ikke fantes et konkurransemarked før, men at konkurransen nå er mye større og utvikler seg med en større hastighet. Annonserer kan nå rette seg direkte til mottakergrupper ved å annonsere på internett. På denne måten kan både mediene og annonsørene finne sitt publikum i mange ulike nettaviser (Curran i Fenton, 2010: 37).

På samme måte som annonsører kan sikte seg mot et ønsket publikum kan også publikum

sikte seg mot en ønsket nettavis. Ved en slik teknologisk og journalistisk utvikling kan vi selv ta på oss den inkluderende rollen som Stuart Allan ser på som ideell. Vi har tilgang til utallige sider med informasjon rundt ulike hendelser og begivenheter, og med et raskt Google-søk får vi opp artikler om alt vi lurer på. Det å være kildekritisk er derfor like viktig for leseren.

Det er likevel ikke så mye en vestlig journalistikk kan gjøre for å styrke de eksiljournalistiske praksisene. Slike praksiser må selv oppstå innenfor det stengte regimet, og utfordringen vil derfor fortsette å ligge hos borgerne. Det den vestlige journalistikken derimot *kan* gjøre er å ta nyhetsreportasjene og informasjon som kommer fra slike praksiser inn i dagsordenen, og sørge for at verden blir informert om det som utspiller seg i internasjonale samfunn.

«Bert is Evil» - Eksempler på manglende kildekritikk

I 2001 opprettet den amerikanske studenten Dino Ignacio en parodiside på Internett ved navn «Bert is Evil». Siden viste redigerte bilder av Bernt fra Sesam Stasjon (1969) sammen med fiender som terroristlederen Osama Bin Laden, Hitler og Ku Klux Klan. Siden var ment å være rent humoristisk, men nådde raskt en internasjonal oppmerksomhet da et av bildene på hjemmesiden plutselig ble sett brukt i de anti-amerikanske demonstrasjonene i Dhaka samme året. CNNs reportere registrerte det merkelige synet av sinte demonstranter som marsjerte gjennom gatene, ropte anti-amerikanske slagord og veivet med skilt som avbildet Bernt og Osama Bin Laden.

Mostafa Kamal, produksjonssjef ved Azad Products som laget plakatene fortalte nyhetsbyrået AP at han hadde fått alle bildene fra Internett. Sesam Stasjon var et ukjent fenomen i Midt-Østen, og Kamal hadde derfor ikke registrert den merkelige skapningen i bakgrunnen. Selskapet solgte ca 2000 plakater til sinte demonstranter som demonstrerte mot angrepet på Afghanistan (CNN & BBC, 2001).

Et annet eksempel er en artikkel Dagbladet publiserte i mars i år som omhandlet de nyeste Facebook-endringene. På slutten av artikkelen tok journalisten med et sitat av ACN-nyhetsanker Will McAvoy. Det han muligens ikke visste var at ACN er en fiktiv nyhetskanal og Will McAvoy en fiktiv anker fra HBO-serien *The Newsroom*. Han hadde tatt sitatet fra en Twitterkonto under McAvoy's navn.

«Jeg fant tweeten gjennom livedekningen til LA Times, og hadde aldri hørt om Will McAvoy før – men synes tweeten var morsom. Også googlet jeg ACN og fikk opp noen treff på et par teknologinettsteder. Så jeg tenkte at det var relevant. Men jeg burde jo ha sjekket dette bedre selvfølgelig:» forklarer Dagbladet-journalist Stian Haraldsen (Thorkildsen, 2013).

Begge er harmløse eksempler på en kildekritisk mangel, men viser hvor lett det er å gå i en felle i et samfunn med en overflod av ulike kilder. Det første eksempelet viser også til de ulike betydningene et fotografi kan inneholde, og ulike meninger og budskap de kan skape. Mennesker fra Midt-Østen vil mest sannsynlig ikke reagere på den merkelige skapningen. Dette forsterker samtidig fotografiets *kontekst*, og viser til Sontags utsagn om at det er viktig å ha informasjon om det som blir framstilt for å kunne tolke budskapet på en reell måte. Det andre eksempelet viser til en falsk kilde, og hvor lett det kan være å innta en annen personlighet enn sin egen på interaktive sider. Det kan derfor oppstå problemer om en journalist bruker sitater og forklaringer fra anonyme kilder. Journalistrollen er nå mer utfordrende enn noensinne.

4.6 Burma i dag

2011 var preget av en uventet og positiv utvikling i Burma. I mars ble en ny regjering innledet. Mange av medlemmene tilhørte det tidligere militærregimet, inkludert den nye presidenten Thein Sein og National League for Democracy, ført av Aung San Suu Kyi ble fortsatt nektet å danne regjering og truet med oppløsning. Året førte likevel til en forandring på flere områder. I juli godtok den burmesiske regjeringen endelig en dialog med Suu Kyi. Hun dro på politisk turne utenfor Rangoon samme måned i samarbeid med regjeringen.

Regimets strenge mediekontroll ble også dempet i løpet av 2011. Private aviser som omhandler helse, barn, næringsliv, teknologi og idrett er ikke lenger nødt til å sende kopier til sensur. Politiske aviser og nyhetsjournalistikk må fortsatt gjennom denne prosessen. Sensuren har blitt mindre streng, og temaer som før var tabu er nå omtalt, inkludert etniske saker og intervjuer med opposisjonelle politikere. Bilder av Aung San Suu er solgt åpenlyst i veikanter rundt om i landet, og bilder av henne kan nå også pryde avisforsidene. De statseide mediene droppet også den fiendtlige innstillingen til BBC og Voice of America, og journalister fra begge organisasjonene fikk igjen lov til å rapportere offisielt inne i landet.

Noen emner er fortsatt tungt sensurert, inkludert direkte kritikk av regjeringen og referanser til visse historiske hendelser. Mesteparten av de fengslede journalistene ble likevel løslatt. Internettkafene overvåker fortsatt bruken, men begrensningen ble lettet, og tusenvis av tidligere forbudte nettsteder ble gjort tilgjengelig (Human Rights and Democracy Department 2012: 175-178).

I følge CIA World Factbook Online hadde Burma 40 000 internettbrukere i 2007 (Nordahl 2009: 20). Når vi ser på nylige tall fra 2009 har dette antallet økt til 110 000, nesten tre ganger så mye (CIA, 2013). Ved at internetttilgang er gjort mer tilgjengelig, kan vi forvente en økende stigning i årene som kommer. I et land med over 55 millioner innbyggere er det slett ikke mye, men det er likevel et tegn på at utviklingen går rett vei.

4.6 DVB i dag

I fjor var Khin Maung Win og flere av de andre Democratic Voice of Burma-lederne for første gang på 25 år tilbake i hjemlandet. Viseredaktøren fikk endelig også se igjen sine foreldre, og sin bror og søster. Han hadde ikke snakket med dem siden dagen han flyktet i 1988. Hjemme i Burma fikk de oppleve at DVB var blitt et begrep. Maung Win forteller at folk strømmet til, på gater, restauranter og markeder, da de skjønnte hvem de var. «De takket oss for hva vi hadde betydd», sier han. Når de møtte myndighetene for å søke om lisens for å kunne etablere DVB i landet ble de fortalt av presidentens økonomiske rådgiver at de også hadde lyttet til den ulovlige radioen og sett på tv-sendingene. Det var den eneste måten de kunne skaffe seg kunnskap om hva som skjedde rundt om i landet.

– For statsfjernsynet var så strengt styrt at de dårlige nyhetene aldri nådde verken ut eller oppover til toppene i regimet. Så skulle de få greie på hvordan det stod til rundt i landet, måtte de følge med på hos oss, humrer styreformannen (Bakken, 2013).

DVB er i skrivende øyeblikk i ferd med å pakke ned Oslo-kontoret. Det fungerende hovedkontoret er nå i Chiang Mai i Nord-Thailand i påvente av at de kommer inn i hjemlandet. Det finnes ikke teknisk infrastruktur i Burma til at organisasjonen kan sende derfra. De håper det skjer i løpet av ett eller to år. I mellomtiden må en ny forretningsplan må lages, gitt at støtten fra de skandinaviske regjeringene i tillegg til den nederlandske, canadiske og den amerikanske en dag vil opphøre. Den store drømmen er nå å kunne bli en allmennkringkaster i hjemlandet og å tilslutt få lisens (Bakken, 2013).

Som vi har sett er journalistikken avhengig av demokrati, men her er et eksempel der journalistikken selv har vært en viktig spillebrikke for å danne et demokrati. Democratic Voice of Burma har selv vært med på å utforme den nye medieloven i landet. Myndighetene mangler erfaring som er knyttet til en fri og uavhengig medietenkning, og organisasjonen er tross alt eksperter på området.

Når DVB kommer inn i Burma og får status som en burmesisk mediekanal vil den også miste sin posisjon som eksilorganisasjon. Den vil bli inkludert i det burmesiske samfunnet og at derfor ikke lenger befinne seg i skjærsilden. Dette understreker at den *har* spilt en rolle i samfunnsutviklingen og i kampen mot ytringsfrihet og demokrati.

6. Avslutning

Eksiljournalistikk: Hva er det? Hvordan preges den av en spenning mellom journalistiske idealer og aktivisme?

I første del har vi sett nærmere på journalistikkens bruksområder i vestlige land og militære regimer. Vi har sett at det i land med mediesensur kan vokse fram nye journalistiske praksiser, som Democratic Voice of Burma. I del to har vi sett på hvilke på de ulike faktorene som ligger bak en slik medieutvikling, og hvordan eksiljournalister opererer. Vi har sett hvilke problemstillinger slike journalister møter på veien, og sett nærmere på det diffuse skillet mellom journalistikk og aktivisme. I den avsluttende delen har vi også sett at den journalistiske ideologien muligens ikke er ideell i en verden i forandring, og diskutert eksiljournalistenes rolle i en mer inkluderende mediestruktur.

Det har blitt stadfestet at eksiljournalistikk vil skille seg fra politisk aktivisme, men likevel vil møte mange av de samme problemstillingene knyttet til subjektivitet og etikk. Vi har begrenset eksiljournalistikkens ideologi til kravet om å informere ellers uvitende borgere om det som forgår i landet. Vi har også sett at eksiljournalistikken kan være med på å danne et demokrati ved å tilby en plattform der de ulike stemmene kan bli hørt. Dette viser hvor viktig teknologien er for mennesker i konfliktområder. Uten den hadde ikke borgerne hatt like store muligheter til å kommunisere seg i mellom, og omverdenen hadde heller ikke fått informasjon om hendelsene som utspilte seg i Burma.

Vi har sett at eksiljournalistikken preges av den vestlige journalistikken, og at journalistene i DVB har forsøkt å ta til seg de vestlige medieteoriene. Det har også blitt nevnt at skillene mellom det subjektive og det objektive har glidd over i hverandre. Vi lever i et samfunn under konstant forandring, og derfor er en kildekritisk tilnærming viktigere enn noen sinne.

Mange forskere, inkludert Castels (2001) mener at økingen av nye informasjonsnettverk fører til en svekkelse av myndighetenes innflytelse på publikum i tider med nasjonale kriser. «Propaganda i historisk forstand er rett og slett ikke et alternativ for moderne regjeringer», hevder The Guardian-reporter Owen Gibson (Allan & Matheson 2009: 115). Internett har skapt et miljø der det blir stadig vanskeligere for myndighetene å undertrykke borgernes

demokratiske ambisjoner. Kalathil og Boa (2003) er uenig i en slik påstand og hevder at til tross for at Internett har spilt en viktig rolle i kommunikasjon og informasjonsflyt, kan autokratiske regjeringer fortsatt beholde kontroll over bruk og tilgang (Chowdhury 2008: 70). Eksiljournalistikken er et godt eksempel på at dette ikke alltid nytter. Journalistene er likevel avhengige av hjelp. Hadde det ikke vært for støtten DVB fikk internasjonalt, hadde praksisen vært vanskeligere å utøve.

Diskusjonen rundt eksiljournalistikken har også satt den vestlige journalistikken i et nytt perspektiv. Vi lever i en så stor overflod av informasjon at det er blitt dannet et konkurransemarked. Den vestlige journalistikken er ofte knyttet til forretninger ved at annonsører betaler rikelig for reklameplass i aviser som gir dem det ønskelige publikummet (Fenton 2010: 195). Den ideelle journalistikken har en forpliktelse til å forfølge saker selv når det ikke er økonomisk lønnsomt, men det er likevel en økende utvikling av tabloidaviser i dagens samfunn. Mange aviser kan være en økonomisk suksess, men mislykket når det gjelder produksjon av høykvalitetsjournalistikk (Fenton 2010: 196). Skal den journalistiske makt kunne respekteres og spille en rolle i det globale, økonomiske felt, må den gravende journalistikken få bedre ressurser og muligheter. Dersom den økonomiske journalistikken forfaller til forbrukerveiledning og kjendisreportasjer er journalistikkens makt dramatisk redusert både i form og omfang (Bech-Karlsen i Von der Lippe 2004: 72). Det har vært nevnt at eksiljournalistikken har mye å lære av den vestlige journalistikken, men akkurat her har den vestlige journalistikken mye å lære av de uavhengige eksiljournalistene.

“Censorship is never over for those who have experienced it. It is a brand on the imagination that affects the individual who has suffered it, forever.”

- Noam Chomsky

Litteraturliste

Allan, Stuart (2005): *Journalism: Critical Issues*, Open University Press, Berkshire

Allan, Stuart & Matheson, Donald (2009): *Digital War Reporting*, Polity Press, Cambridge

Allan, Stuart & Thorsen, Einar (2008): *Citizen Journalism: Global Perspectives*, Peter Lang Publishing Inc, New York

Antony, Mary G. & Thomas, Ryan J. (2010): 'This is citizen journalism at its finest': YouTube and the public sphere in the Oscar Grant shooting incident, *New Media and Society*, 12(8), 1280-1296. doi: 10.1177/1461444810362492

Arquilla, John & Ronfeldt, David (2001): *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*, Rand Corporation, USA

Atton, Chris (2003): *What is 'alternative' journalism?*, Sage, London

Bakken, Laila Ø. (27.02.13). De ga folket stemmen av frihet, *NRK*. Hentet fra <http://www.nrk.no/nyheter/verden/1.10928653>

BBC (12.10.01). *Bert in the frame with Bin Laden*. Hentet fra <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1594600.stm>

Bokmålsordboka (03.03.12). Eksil, journalistikk, diaspora, aktivisme
Hentet fra http://ordbok.no/ordbok_norsk.htm

Bourdieu, Pierre (1996): *Symbolsk makt*, Pax, Oslo

Brewer, David (15.12.12). *About Media Helping Media*. Hentet fra <http://www.mediahelpingmedia.org/about-mainmenu>

Central Intelligence Agency (CIA) (29.04.13). *The World Factbook: "Burma"*. Hentet fra <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bm.html>

Chowdhury, Mridul (2008): *The Role of the Internet in Burma's Saffron Revolution*, Berkman Center Research Publication, Harvard

CNN. (11.10.01). *'Muppet' producers miffed over Bert-bin Laden image*. Hentet fra <http://archives.cnn.com/2001/US/10/11/muppets.binladen/>

Committee to Protect Journalists (11.12.12). *Number of jailed journalists sets global record*. Hentet fra <https://cpj.org/reports/2012/12/imprisoned-journalists-world-record.php>

Democratic Voice of Burma (17.11.12). *About*. Hentet fra <http://www.dvb.no/about>

Den Norske Burmakomité (05.11). *Bakgrunn om Burma*. Hentet fra http://www.burma.no/Temasider/Om_Burma/index.html

Den Norske Burmakomité (30.01.09). *Septemberoppr ret 2007*. Hentet fra http://www.burma.no/Temasider/Septemberoppr_ret_2007/index.html

Downing, John D.H (2010): *Encyclopedia of Social Movement Media*, SAGE, USA

Department of State (2008): *Country Reports on Human Right Practices for 2007*, Government Printing Office, U.S

Eide, Martin (2001): *Hva er journalistikk?*, Universitetsforlaget, Oslo

Eide, Martin (2004): *'Hodet p  blokken: Essays om journalistikk'*, Gyldendal, Oslo

Fenton, Natalie (2010): *New Media, Old News: Journalism & Democracy in the Digital Age*, SAGE, London

Fitton, Laura, Gruen, Michael & Poston, Leslie (2010): *Twitter for Dummies*, Wiley Publishing Inc., Canada

Gagnon, Yves-Chantal (2010): *The Case Study as Research Method: A Practical Handbook*, Presses de l'Université du Québec, Canada

Grønmo, Sigmund (2004): 'Samfunnsvitenskaplige metoder', Fagbokforlaget, Bergen

Human Rights and Democracy Department (2012): *Human Rights and Democracy: The 2011 Foreign & Commonwealth Office Report*, The Stationary Office, London

Kampesæter, Silje S. (19.12.12). Dramatisk økning i journalistdrap, TV2. Hentet fra <http://www.tv2.no/nyheter/innenriks/dramatisk-oekning-i-journalistdrap-3950139.html>

Kempf, Wilhelm (1998): *Media Contribution to Peace Building in War Torn Societies*, Universität Konstanz, Tyskland

Kulturdepartementet (06.12.12). *Medier*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/tema/medier.html?id=1206>

Logan, Stephen (2008): *Asian Communication Handbook 2008*, Asian Media Information and Communication Centre, Singapore

Lægreid, Sissel & Skorgen, Torgeir (2001): *Hermeneutisk lesebok*, Spartacus, Oslo

Mishra, T.P (2009): *Becoming a Journalist In Exile*, Dhaulagiri Offset Press, Kathmandu. Tilgjengelig på nett: http://www.bhutannewsservice.com/media/TP_Mishra_Book.pdf

Mottaz, Laura (2010): *New Media in Closed Societies: Technologies in Burma's Saffron Revolution* i *Democracy & Society Volume 7, Issue 2*

Nault, Derrick M. (2009): *Development in Asia: Interdisciplinary, Post-neoliberal and Transnational*, BrownWalker Press, USA

Nordahl, Jade J. (2009): *Contemporary exile journalism: A case study of the Democratic Voice of Burma*, Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Oslo

Orgeret, Kristin Skare & Rønning, Terje (2009): *The Power of Communication: changes and challenges in African Media*, Unipub, Oslo

Norsk Presseforbund (01.07.12). *Pressens Faglig Utvalg (PFU)*. Hentet fra <http://presse.no/Om-oss/Pressens-Faglige-Utvalg-PFU>

Norsk Presseforbund (01.01.08). *Vær Varsom-plakaten*. Hentet fra <http://presse.no/Etisk-regelverk/Vaer-Varsom-plakaten>

Pollock, John (23.08.11): *How Egyptian and Tunisian youth hacked the Arab Spring: Streetbook*, *Technology review*. Hentet fra <http://www.technologyreview.com/featuredstory/425137/streetbook/>

Reporters Without Borders (20.07.12). *Guide for Journalists who are Forced to Flee into Exile*. Hentet fra <http://en.rsf.org/guide-for-journalists-who-are-20-06-2012,42821.html>

Reporters Without Borders (19.03.13). *News Providers Decimated in 2012*. Hentet fra <http://en.rsf.org/2012-journalists-netizens-decimated-19-12-2012,43806.html>

Reporters Without Borders (2013). *Press Freedom Index 2013*. Hentet fra <http://en.rsf.org/press-freedom-index-2013,1054.html>

Reporters Without Borders (20.03.12). *Supporting and Protecting Journalists*. Hentet fra <http://en.rsf.org/supporting-an-protecting-12-09-2012,43368.html>

Rogne, Turid (11.12). *En burmesisk medierevolusjon*, *Aftenposten innsikt*. Hentet fra <http://www.aftenposteninnsikt.no/10-november-2012/en-burmesisk-medierevolusjon>

Rugh, William (2004): *Arab Mass Media - Newspapers, radio and televisjon in Arab politics*. Greenwood Publishing Group.

Singh, Daljit & Than, Tin Maung Maung (2008): *Southeast Asian Affairs*, Institute of Southeast Asian Studies Publications, Singapore

Smyth, Frankie (2012). *Journalist Security Guide*. Hentet fra <https://cpj.org/security/guide.pdf>

Sontag, Susan (2003): *Regarding the Pain of Others*, Penguin Group, London

Sparks, Colin & Tulloch (2000): 'Tabloid Tales: Global debates over media standards', Rowman & Littlefield, Oxford

Steinberg, David I. (2010): *Burma/Myanmar: What Everyone Needs to Know*, Oxford University Press, Oxford

Sterling, Christopher H. (2009): *Encyclopedia of Journalism*, SAGE, USA

Stewart, Whitney (1997): *Aung San Suu Kyi: Fearless Voice of Burma*, Lerner Publications Company, USA

The Times of India (29.04.12). *Banguru episode marked entry of sting journalism*. Hentet fra http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2012-04-28/india/31451424_1_tewelka-sting-bangaru-laxman-bjp-president

Thorkildsen, Joakim (08.03.13). *Tihi! Dagbladet siterer han «The Newsroom»-fyren som om han var en ekte person*, *Comoyo Filter*. Hentet fra <http://comoyo.no/filter/tihi-dagbladet-siterer-han-the-newsroom-fyren-som-om-han-var-en-ekte-person/>

Von Der Lippe, Berit (2004): *Medier, Politikk og Samfunn*, Cappelen Forlag, Oslo

Wikiquote (18.04.12). *Aung San Suu Kyi*. Hentet fra http://en.wikiquote.org/wiki/Aung_San_Suu_Kyi

Wikipedia (22.03.13). *Democratic Voice of Burma*. Hentet fra
http://no.wikipedia.org/wiki/Democratic_Voice_of_Burma

Williams, Kevin (2011): *International Journalism: Key texts*, SAGE, USA

Østbye, Helge (2009): *Journalister og folk flest: Syn på medier og journalistikk 1999-2009*, Senteret, Bergen

Østergaard, Anders (2009). *Burma VJ* [DVD]. Danmark: Kamelo Films

Østtveit, Karine (25.04.13). Sjøkk-tall fra Al Jazeera, *Dagbladet*. Hentet fra
http://www.dagbladet.no/2013/04/25/kultur/al_jazeera/arabiske_varen/26846991/

